

«Не знаємо — ми в кінці цієї війни чи тільки на початку»

Центр громадянських свобод за два роки задокументував понад 68 тисяч епізодів воєнних злочинів

» стор. 5

Сміливий відновлювати

До роботи волонтерів у Гостомелі приєднався новий помічник — п'ятирічний Кирило

» стор. 11

Справа життя

Не стало тренера-педагога, з яким пов'язані знакові віхи вітчизняного футболу

» стор. 15

Україна молода

Середа, 1 травня 2024 року

№18 (5982)

Учорашні курси НБУ:
1 \$ = 39,668 грн
1 € = 42,497 грн

Живіт — не мішок, про запас не поїси

Як паски у необмежених кількостях можуть створити незручності для військових: чому на свята не треба відправляти на схід «вагони» домашніх смаколиків

» стор. 9

Фото з сайта 1zahid.com

Олександр Сирський
головкомандувач ЗСУ

«Намагаючись захопити стратегічну ініціативу та прорвати лінію фронту, противник зосередив основні зусилля на декількох напрямках, створивши значну перевагу в силах та засобах».

■ ВІРА

З Божою поміччю

Як релігійні погляди спікера Палати представників Майка Джонсона відіграли свою роль в ухваленні ним позитивного рішення щодо допомоги Україні

Наталія НАПАДОВСЬКА

24 квітня президент США Джо Байден підписав ухвалений Конгресом законодавчий пакет, який передбачає виділення майже 61 млрд доларів додаткової військової та економічної допомоги Україні, а також допомогу іншим союзникам США. Це стало найбільш довгоочікуваною подією за останні місяці. Окрім допомоги Україні, підписаний пакет передбачає 26 мільярдів доларів для Ізраїлю, 1 мільярд доларів на гуманітарну допомогу Газі та 8 мільярдів доларів на протидію військовій потужності Китаю. «Це інвестиція не тільки в безпеку України, а й у безпеку Європи... І це інвестиція у нашу власну безпеку, бо якщо наші союзники сильніші — ми також сильніші», — наголосив президент США.

За інформацією західних джерел, більшість зброї, яку США готують для передачі Україні після підписання закону про допомогу, завчасно привезли на склади у Німеччині та Польщі. «Вже у наступні кілька годин ми почнемо відправляти зброю в Україну. Це будуть ракети до ППО, артилерійські снаряди, боєприпаси для ракетних систем і бронетехніки», — оголосив Байден.

Автор ухваленого законопроекту — спікер Майк Джонсон, який протягом майже пів року блокував допомогу Україні, а тепер назвав питання її виділення «критично важливим». Джонсон, як відомо, був довіреною особою Комісії з питань етики та релігійної свободи з 2004-го по 2012 рік, він украй релігійний і вкрай протекційності налаштований. Мовляв, спочатку потрібно вирішувати всі питання США всередині США, а потім уже звертати увагу (можливо) на інші питання. Але чинник громадської думки круто змінив його підхід. За тиждень до голосування про допомогу Україні Джонсон змінив свою думку кардинально.

The Financial Times розповіло про цілу серію хитрощів та систематичних дій, які дозволили проукраїнським силам здобути гору.

Так, наприкінці лютого навпроти домашньої церкви Майка Джонсона в Бентоні, штат Луїзіана, з'явився великий рекламний щит: «Для такого часу, як це», — говорив біблійний вірш поряд із зображенням ушкодженої баптистської церкви у Бердянську. На бігборді було вказано ім'я Джонсона. Реклама була оплачена українською правозахисною групою Razom та апелювала до глибокої християнської віри Джонсона, а також до його повноважень спікера Палати представників США.

Український гурт Razom організував виступ зірки українського баскетболу Романа Рубченка, який грав за університет штату, щоб він розповів виборцям Луїзіани про воєнний конфлікт.

Напередодні голосування Павло Унгурян, український євангелістський лідер, організував зустріч Джонсона з Сергієм Гайдаржі, колегою-баптистом, чия дружина та чотиримісячний син загинули внаслідок атаки на початку березня.

ЗМІ пишуть, що свою думку Джонсон змінив після ознайомлення з розвідувальними даними та свідченнями злочинців росії, але, як зазначає репортерка Хейлі Вілт, «для спікера Палати представників Майка Джонсона боротьба за надання нової допомоги Україні наскільки релігійним питанням, наскільки і політичним. Це стало найяскравішим прикладом того, як його віра південного баптиста вплинула на ухвалення ним рішень з того часу, як він обійняв цю посаду». Це при

ДОПОМОГА УКРАЇНІ ВІД США

тому, що деякі з колег Джонсона вбачають у росії форпост християнства, а депутатка Марджорі Тейлор Грін, одна з найзапекліших республіканських опонентів спікера, заявила цього місяця, що росія «не нападає на християнство, а, радше, захищає його».

Джонсон молився над законопроектом. Про це говорить голова Комітету в закордонних справах Палати представників Майкл Маккоул, який був із Джонсоном у ніч перед тим, як він вирішив порушити питання про допомогу після тижнів зволікань. «Він не носить зі своїми релігійними почуттями, але він став на коліна, просив у Бога вказівок і звернувся до Господа: «Послухай, скажи мені, як правильно вчинити?»». А наступного дня він сказав мені: «Я хочу бути на правильному боці історії».

У підсумку, спікер Палати представників США Майк Джонсон запропонував розділити іноземну допомогу на чотири законопроекти — окремо для України, Ізраїлю та Тайваню, а четверта ініціатива пов'язана з нацбезпекою. Пакет допомоги Україні, запропонований на суму 60,8 млрд доларів, передбачає такі оборонні витрати: 23,2 млрд — на поповнення запасів США, 13,8 млрд — на закупівлю озброєння для України за програмою Ukraine Security Assistance Initiative, 11,3 млрд — на поточні американські операції в регіоні, 1,6 млрд — на виділення грантів на закупівлю зброї у виробників (програма Foreign Military Financing).

Окремо в законопроекті зазначено, що адміністрація Байдена має негайно передати Україні далекобійні ракети ATACMS, якщо це «не шкодить інтересам національної безпеки США».

Також передбачено 7,8 млрд доларів прямої бюджетної підтримки (крім пенсій) для України та 1,57 млрд економічної допомоги. Зазначимо, що 7,8 млрд — це кредитні кошти, при цьому в законопроекті передбачено можливість списання кредиту президентом США: після 15 листопада 2024 року — до 50% боргу, після 1 січня 2026 року — будь-якої суми. Ще 1,3 млрд доларів у законопроекті закладено на інші види підтримки.

Нагадаємо також, що Палата представників США ухвалила законопроект про використання заморожених активів росії для допомоги Україні. ■

■ НА ФРОНТІ

Підла тактика кацапів — касетним зарядом по мирних людях

Рашисти активізувалися по всій лінії фронту і продовжують обстрілювати ракетами населені пункти

«Палац Гаррі Поттера» у вогні.

Лариса САЛІМОНОВИЧ

Черговий ракетний обстріл Одеси 29 квітня став новою трагедією. Вперше окупанти вдарили по мирному місту касетним зарядом «Іскандер» (щоб спричинити якомога більше жертв). Внаслідок атаки чотири людини загинули. Ще 32 особи, включно з двома дітьми, отримали травми і поранення. Приліт ракет цього разу не минув без сюрпризів. Одна з вибухівок пошкодила будинок студентів Одеського юридичного університету, більш відомого як «Палац Гаррі Поттера» або резиденція президента цього вишу Сергія Ківалова. З осколковим пораненням стегна проросійського політика, який і досі не висловився з приводу російської агресії в Україні, спочатку доправили до місцевої лікарні, а потім перевезли до приватної.

Відповідь за черговий акт тероризму москалі отримали вже у ніч із 29-го на 30 квітня. Як повідомляють місцеві пабліки, щонайменше 10 вибухів пролунали в Сімферополі, Гвардійському та Джанкої.

Тим часом ситуація на фронті помітно загострилася. Цей факт підтвердив і головнокомандувач ЗСУ Олександр Сирський у своєму телеграм-каналі. «Намагаючись захопити стратегічну ініціативу та прорвати лінію фронту, противник зосередив основні зусилля на декількох напрямках, створивши значну перевагу в силах та засобах, — написав він. — Ворог активно атакує по всій лінії фронту. Обстановка динамічно змінюється — на деяких напрямках ворог має тактичний успіх, а на деяких вдалося покращити тактичне положення наших військ».

Значно активізувалися бої в районі Часового Яру, який раши-

сти намагаються обійти околицями і взяти у кліщі. Але наші бійці мужньо тримають оборону. «Всі спроби і намагання ворога придушються нашими підрозділами, — повідомив в ефірі телемарафону речник Оперативно-стратегічного угруповання військ «Хортиця» Назар Волошин. — Ворог відкидається на попередні позиції, де він намагався проводити штурми».

На Авдіївському напрямку українські військові змушені були відійти на нову лінію оборони на кілька кілометрів на захід. Складна ситуація спостерігається і в населеному пункті Часів Яр, що розташований на стратегічній висоті. Його штурмують 25 тисяч російських окупантів. Під загрозою опинилася і Костянтинівка, яка є основним пунктом постачання українських військ на більшій частині східного фронту. Кацапи можуть почати атакувати цей населений пункт з півдня після просування на північ від Очеретиного.

А прифронтовим районам Сумщини зараз, окрім постійних обстрілів, дістається від ворожих диверсійно-розвідувальних груп. Днями до сусідніх з регіоном Курської та Брянської областей прибули чотири батальйони кадировських бойовиків, змусивши говорити про можливий прорив кордону на цьому напрямку. Але, на думку військових експертів, чеченців сюди підвезли, швидше, для піару та психологічного тиску, аніж для бойових дій. «Які кадировці, про що тут можна говорити? — прокоментував ситуацію генерал-майор запаса СБУ Віктор Ягун. — Одна ракета ATACMS — і чеченців як не було. Сам Рамзан Кадіров ніколи не пустить їх в атаку, він же без них ніхто. Це його особиста армія». ■

■ ВИПЛАТИ

Працював там — отримав тут

Українцям під час призначення пенсії почнуть враховувати страховий стаж, набутий за кордоном

Наталія НАПАДОВСЬКА

25 квітня Верховна Рада ухвалила в другому читанні та в цілому законопроект №9453, який вирішує одразу декілька проблемних питань із призначенням пенсій, які виникли у громадян України через початок повномасштабної російської агресії.

Українці, які переїхали до України з тимчасово окупованих територій АР Крим, Донецької та Луганської областей, не могли виконати вимогу чинного закону — підтвердити, що вони не отримують пенсію від пенсійних органів рф. Крім того, українці, які свого часу працювали в рф (білорусі, Вірменія, Казахстані, Киргизстані, Таджикистані, Туркменістані, Узбекистані), втратили можливість включити періоди такої роботи у свій страховий стаж в Україні через те, що документообіг між пенсійними фондами було припинено через розрив дипломатичних відносин з рф.

Ухвалений законопроект №9453 вирішує ці проблеми. Щодо кримчан, то відтепер людині, яка переїхала з Криму, достатньо подати заяву, в якій зазначити, що вона не отримує пенсію в Криму і бажає її отримувати в Україні. Для розрахунку пенсії можна надати трудову книжку або пенсійну справу (якщо вона є на руках). Жодних підтверджень від пенсійного фонду рф не потрібно. Проте — увага: до страхового стажу при призначенні пенсії в Україні не зараховуватиметься робота на країну-агресора після 2014 року.

Закон передбачає опцію — не зараховувати до страхового стажу з 19 лютого 2014 року періоди військової служби у силових структурах, незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, судових або правоохоронних органах держави-агресора на тимчасово окупованих територіях, а також добровільне отримання посад у незаконних органах влади.

По-друге, людина після повернення з-за кордону, наприклад з Італії (та навіть якщо з будь-якою країною не укладено угоду щодо пенсійного забезпечення), матиме можливість зарахувати період роботи в цій країні для визначення права на призначення пенсії в Україні в 60, 63 або 65 років. Для цього необхідно буде надати Пенсійному фонду документ, що підтверджує роботу за межами України.

Гей, заробітчани, не лінуйтеся підписувати який-небудь договір! Звісно, для визначення розміру пенсії будуть враховуватись лише внески/ЄСВ, сплачені в Україні (тобто розмір пенсії залежатиме від кількості сплачених в Україні страхових внесків (чим більша сума внесків — тим більша пенсія), але стаж роботи та час виходу на пенсію враховуватиме працю як в Україні, так і за кордоном. ■

Людмила НІКІТЕНКО

СБУ затримала росіянина-агента гру, якого «розконсервували» для полювання на українську ППО, зокрема на Київщині та Черкащині.

Як повідомили «УМ» в управлінні СБУ в Черкаській області, ворожий агент готував ракетно-дронову атаку рф на пункти базування протиповітряної оборони ЗСУ. Серед основних цілей були радіолокаційні станції та зенітно-ракетні комплекси ППО, які захищають столичний регіон та Черкащину. Він мав знайти це озброєння та скоординувати по ньому вогонь окупантів.

«Таке завдання агент отримав від російської воєнної розвідки, на яку почав працювати ще під час проживання в Мурманську, до повномасштабної агресії. Для виконання ворожої вказівки він прибув в Україну напередодні 24 лютого 2022 року під легендою продавця побутової та пально-мастильної хімії», — розповідають у спецслужбі. І уточнюють, тривалий час він перебував у статусі сплячого агента, щоб облаштуватись на новому місці та «розкрутити» власне бізнес-прикриття. За даними

■ СПЕЦОПЕРАЦІЯ

Зіпсована «консерва»

Взяли ворожого агента, який полював на ППО Черкащини й столичного регіону

воєнної контррозвідки СБУ, восени 2023 року росіянин «розконсервував» свого агента.

Тож, маскуючись комерційними поїздками, він курсував по території Київської та Черкаської областей, де намагався виявити батареї та радіолокаційні станції ППО. У зоні особливої уваги були українські зенітно-ракетні комплекси NASAMS та Patriot.

«Щоб відстежувати можливі позиції українських військ, росіянин використовував морський бінокль та монокуляр із високою роздільною здатністю. Також він встановив у власному авто приховану відеокамеру. Розвіддані у вигляді медіафайлів та геолокацій підрозділів ЗСУ агент мав передати своєму російському куратору для здійснення синхронних повітряних ударів по Україні. Втім військо-

ва контррозвідка СБУ стала на заваді цим планам і своєчасно їх викрила», — розповідають у СБУ. І додають, після поетапного документування діянь російського агента його було затримано в київській квартирі.

Одночасно СБУ провела комплексні заходи для забезпечення позицій українських військ. Під час обшуку в затриманого вилучено оптику, яку він використовував для відслідковування позицій Сил оборони. Також у нього було виявлено російські паспорти та рублі, які він отримував за співпрацю з воєнною розвідкою рф.

«Служба безпеки встановила особу куратора російського агента — кадрового співробітника головного управління генштабу збройних сил росії. Для комунікації з ним агент використовував заздалегідь підго-

■ ЕКСПОЗИЦІЯ

Ключ до брами неба

У Чигирині відкрили виставку «Хрести України: Центр»

Нагільні хрести запорозької традиції

На виставці «Хрести України: Центр» у Чигирині. Фото НІКЗ «Чигирин».

Людмила НІКІТЕНКО
Черкаська область

На Черкащині в музеї Богдана Хмельницького національного історико-культурного заповідника «Чигирин» напередодні Великодня відбулося відкриття виставки «Хрести України: Центр».

Як повідомили «УМ» науковці цього музею, на виставці представлено майже 1 тис. 600 хрестів, які презентують центральні області України — Черкаську, Полтавську і Кіровоградську. Це експонати з колекції єдиного в Україні і Східній Європі Громадського історико-етнографічного старографічного Музею Хреста в Дніпропетровській області.

А ще на виставці можна побачити місцеві особливості хрестів, хрести від часів Хрещення Русі, епохи Великого князівства Литовського і козацької доби до початку ХХ століття. Є тут хрести з Південної Київщини, Гетьманщини-Полтавщини, із землі Війська Запорозького низового, в яких увічнено переплетіння християнського й язичницького.

Після офіційного відкриття учасники презентації мали змогу послухати авторську екскурсію засновника і директора Музею Хреста, колекціонера, історика-ставрографа, дослідника Віктора Векленка. Цікаво було дізнатися, що сьогодні експозиції і фонди Музею Хреста налічують понад 10 тисяч експонатів і охоплюють 22 області України.

Крім культового чи мистецтвознавчого значення, хрести мають ще одне — виступають як свідки багатовікової історії нашої землі. Кожен хрестик свідчить про ту чи іншу людину, яка мешкала на українських землях 100, 300 чи 900 років тому. Хрестики показують величезний спільний культурний простір українських земель, регіональні особливості, а також міграційні процеси, додатково висвітлюють етнічну історію українських земель.

«Для українців хрестик був символом віри, оберегом, прикрасою. І сьогодні вони свідчать нам про відповідну епоху, традицію, етнічний компонент», — підсумовують у Чигиринському музеї Богдана Хмельницького і нагадують, що виставка експонуватиметься до 24 червня. ■

Позиції українських військ ворожий агент відстежував за допомогою морського бінокля. Фото надане управлінням СБУ в Черкаській області.

товлені канали у месенджерах», — розповідають в обласному управлінні СБУ.

Тож слідчі СБУ повідомили затриманому про підозру за ч. 3 ст. 114-2 Кримінального кодексу України (несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення ЗСУ

чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного стану).

Зловмисник перебуває під вартою. Йому загрожує до 12 років тюрми.

Спецоперацію проводили за процесуального керівництва Спеціалізованої прокуратури у сфері оборони Центрального регіону. ■

КОЛІЗІЇ

Перемога України — це лідерство Заходу в новому світопорядку

Чому Байден перестав бути американським ковбоєм

Тетяна ПАРХОМЧУК

Політика все більше обростає панічністю, стає залежною від страху, амбіцій головних гравців та турбулентності головних носіїв інформації. Її споживання вже давно перевищило можливості людського мозку користуватись інформацією як знаннями. Світ впритул підійшов до страху Третьої світової війни. Він боїться воювати і водночас не знає, як усі агресивні чинники можуть породити загальну світову катастрофу.

Тим часом американські демократи та республіканці розгойдали світовий човен зацікавленості ЗМІ.

Останні тижні в міжнародних медійних топах — Палата представників Конгресу США проголосувала за пакет військової допомоги Україні на 61,83 млрд доларів; далі — Байден з ручкою чекав у Білому домі; і — обидві партії підтримали Україну. Фінансова допомога не безповоротна, а у вигляді позики, яка наступного року може бути списана, може... Хоча з тієї суми Україні перепаде всього 6 млрд доларів. І вона так довго чекала допомоги, стільки втратила в цих очікуваннях, водночас відзначаючи нові ознаки незацікавленості колективного Заходу в програвшій російській федерації. І ці висновки посилюються після атаки Іраном Ізраїлю, де США продемонстрували, як вони допомагають і захищають «по-дорослому» не члена НАТО. І Дональд Трамп тут не став на заваді.

Америка живе міжнародною сценою

Прогрес і вигрешна політика Америки, що перегорили її на могутню військово-економічну імперію, стали можливими лише після Великої депресії США (1929—1939 рр.). Під час війни вона забезпечувала пріоритети своїх транснаціональних компаній, які за допомогою авіаносців контролювали світ.

Тобто, ця держава не може бути лідером без зовнішнього світу. І Трамп, як і путін та Сі Цзіньпін, хоче підпорядкувати існуючі системи, правила і навіть історію власному еґо.

Оскільки це не вписується в логіку та усталену реальність, то ніхто не може вгадати, що думає, планує і як збирається діяти головний республіканський кандидат у президенти.

Зрозуміло, що раціональним і об'єктивним головним завданням Джо Байдена є перемога над Дональдом Трампом. Для продовження місії Америки як глобального лідера. Можливо, недостатньо рішучої, але цілеспрямованої в захисті демократії і спільних цінностей.

А головною метою Трампа є особисте виживання. Воно можливе лише в одному випадку, коли питання України виступає як американська політтехнологія.

І хоч би як ми оцінювали всі слова та промови двох американських політиків, Україна для обох — просто політтехнологічний ресурс.

Успіхи українців на полі бою з путіним — це бали в рейтинг чинного президента США. Свідчення його мудрості, сили й здатності діяти в складних умовах. Втрата територій і просування російських військ вглиб України — слабкість і свідчення нерішучості кандидата від демократів, який через перелічені якості перестав бути американським ковбоєм.

Цікаво, що його опонент Дональд Трамп відтанув і проголосував за пакет допомоги для України. Навіть не пішов на канікули.

Здається, десанти високопоставлених європейських делегацій у Вашингтоні загнали в кут республіканця-спікера Джонсона, а оприлюднені підозри американської преси про союз Трампа з путіним ціною України змусили їх шукати вихід із незручної ситуації. Але не лише це?

Нагадаємо, що ще в березні американські ЗМІ писали, що Джонсон звертався до сенаторів-республіканців щодо можливості залишити пряму військову допомогу як певний грант. Але в цілому дати Україні кредит або лендліз, щоб «платники податків США не витрачали десятки мільярдів доларів даремно».

Водночас проти України виступи-

ла не лише екзальтована прихильниця Трампа Марджорі Тейлор Грін, а й, на жаль, колишня українка з Чернігівщини, а нині конгресвумен від Індіани Вікторія Спартц. Несподівано від учорашнього друга і члена української родини вона стала ледь не її непримиримим опонентом. Хоча, вочевидь, є причини. Можливо, Спартц хотіла для своєї Батьківщини допомоги не у вигляді кредиту, а безповоротну. А можливо, через цькування та публічні образи, котре їй вла-

Глобальний Південь, куди входять Африка та Індія, все більше наближається до китайського гравітаційного поля, де росія відіграє роль ведмедя-шатуна, який прокинувся посеред зими й шукає, кого б з'їсти.

штувала ще в 2022 році квазі-влада Зе, коли вона вимагала детального розслідування щодо ймовірних зв'язків із кремлівським-фобсними оточенням глави ОП Андрія Єрмака?..

Ясно лише те, що республіканці розколюються.

Конфіскація майна росіян — реальна

Як уже зазначалося на всіх медійних майданчиках, після голосування Конгресом і підпису Байденем закону американська зброя мала надійти в Україну протягом тижня. У першу чергу критично важливі 155-міліметрові снаряди, ракети для «Хаймарсів», можливо, з АТАСМС, нові партії систем ППО.

Це велика політична і психологічна перемога всіх друзів України. І певна поразка кремля, який зробив усе, аби цього не сталося.

Але не це серйозно засмутило офіційну Москву. А вишенька на торті — п'ятий пункт закону про підтримку України, за яким Америка може конфіскувати майно російських олігархів, якщо воно виступало засобом вчинення злочину або доходу від нього.

Республіканці-центристи аплодують.

«Було б справедливо змусити руських платити Сполученим Штатам та їхнім союзникам за озброєння України», — заявив сенатор із Техасу Джон Корнін.

Зауважимо, що Україні ці активи не передадуть. Вони залишаться у США. Ну що ж, уміють американці заробляти гроші на рівному місці.

Тож бачимо, що причиною того, що Трамп змінив свою вперту позицію не підтримки допомоги Україні на сприяння їй, стала зміна його виборчої стратегії. Завдяки цьому Трамп тепер криголамом рухається по виборчій кампанії Байдена, яка значною мірою базується на безповоротній допомозі Україні.

Допомога Україні — нова виборча стратегія Дональда Трампа.

Останнє зіткнення?

Головна проблема України в тому, що вона не має власних грошей на війну і не має власної зброї в достатній кількості. Росія може скидати на нас по 100-200 авіаційних бомб на добу, а ми по них — ні, вони можуть бомбити Київ балістичними та крилатими ракетами, а ми Москву — ні.

У нас немає власного виробництва крилатих та балістичних ракет, літаків та гелікоптерів, систем ППО, танків та БМП, необхідного пороку та частини ви-

го гравітаційного поля, де росія відіграє роль ведмедя-шатуна, який прокинувся посеред зими й шукає, кого б з'їсти.

Головною рушійною силою тут виступають не стільки економіка, бідність, лівацькі політичні класи, як корупція та авторитарність влади. Боротьба за її утримання досягає найбільшого ефекту, коли з'являється ворог, якого всі ненавидять.

Ситі американці та європейці. Успішна війна путіна й об'єднання авторитарних режимів навколо Китаю створює умови для нового перезаснування світу. Спільні інститути нинішнього безнадійно застаріли, заіржавіли, згнили. Це може призвести до фатальної помилки Заходу.

І якщо Захід переможе в Україні, він диктуватиме умови нового світопорядку і залишиться, без сумніву, єдиним лідером світу. Навіть якщо його знову називатимуть багатополярним.

Якщо Захід програє і піде на угоду з путіним разом із Китаєм, Іраном, Північною Кореєю, хуситами й «Хезболлою», то домінантою стане Півнебесна. Світ може бути жорстко поділено, він стане ще нестабільнішим і непередбачуваним.

Тож на Заході обговорюють потенційну угоду про припинення війни між росією та Україною. «Згідно з гіпотетичною угодою, Київ віддасть Москві окуповані території в обмін на негайний вступ України до НАТО», — пише італійська газета La Repubblica.

Видання повідомляє, що ця гіпотеза офіційно не обговорювалася на останньому саміті Альянсу в Брюсселі, але така можливість «безумовно, циклічно повертається в усіх неформальних розмовах».

Схоже, у своїх переживаннях через черговий алгоритм внутрішнього розколу Америка не готова повернути собі функцію першої імперії й світового поліцейського.

Водночас, хоч би як дивно це виглядало, наразі це намагається зробити лише одна людина — Дональд Трамп. На прикладі переходу республіканцями від «проти» до «за» підтримку України він показав, як можна використати хоч завуальовані, але бездоганні дієві механізми глибинної держави для захисту традиційної Америки від внутрішніх розколів та зовнішніх загроз.

Хоча нічого дивного в ситуації, коли йдеться про особисте виживання Дональда Трампа. Водночас останнє опитування CNN щодо сприйняття його виборцями судових процесів, у тому числі й кримінальних проваджень, показало, що приблизно три чверті його прихильників заявили, що продовжуватимуть підтримувати Трампа на виборах 2024 року, навіть у випадку його засудження. ■

З ПЕРШИХ ВУСТ

Олександра Матвійчук: «Не знаємо — ми в кінці цієї війни, всередині чи тільки на початку»

Центр громадянських свобод, який отримав Нобелівську премію, за два роки задокументував понад 68 тисяч епізодів воєнних злочинів

Марина КРИВДА

У Києві відбулося публічне інтерв'ю відомої правозахисниці, очільниці Центру громадянських свобод, команда якого ще з 2014 року фіксує злочини росії проти України, лавреатки Нобелівської премії миру Олександри Матвійчук. Співкування відбулося у межах виставкового проєкту «Голоси», який представлено у Музеї історії міста Києва.

Перед тим українська правозахисниця перебувала два тижні в США, де провела безліч офіційних зустрічей, інтерв'ю, панельних дискусій та приватних розмов, щоб результативним стало голосування за допомогу Україні, яку ми зрештою таки отримали. Тож із почуттям виконаного обов'язку Олександра Матвійчук ділилася результатами діяльності й окреслювала можливості відстоювання справедливості. Говорили про жахливі злочини росіян в Україні, а також сприйняття світом нашої держави, яке проявляється навіть у зміні назви картини Дега у відомому музеї мистецтв Метрополітен.

Життя кожної людини має значення

Розпочинаючи свій виступ, Олександра наголосила, що нинішня російсько-українська війна — найбільш задокументована війна в історії людства. І це відкриває нам можливість змінити глобальний підхід до правосуддя за воєнні злочини. Вона зазначила, що ще 30 років тому, під час Балканських війн, такої можливості не було, адже тоді ще не було тих технологій, що їх маємо зараз. Як приклад правозахисниця навила історію сербського військового, знімок якого було зроблено 30 років тому. На ньому бойовик копає ногами жінку похилого віку, що лежить на асфальті. Біля неї ще двоє людей у цивільному і сліди крові. Скоріш за все, ці троє цивільних — вже мертві. Минуло 30 років. Півтора року тому, продовжує пані Олександра, група міжнародних журналістів вирішила дослідити історію, яка стоїть за цією фотографією. Вони використовували тільки відкриті дані, не були на місці події — й ідентифікували цього сербського військового.

— Що я хочу сказати цим прикладом? За ці 30 років відбулися разючі зміни. Зараз у нас є технології, які дозволяють нам відтворювати, що відбулося, збирати докази, ідентифікувати винних, — про які ми не могли навіть мріяти 30 років тому. Ми можемо змінити підхід, з яким я досі маю справу, коли у міжнародних поїздках говорю з президентами, парламентаріями, членами урядів. У них досі на рівні підсвідомості «защито», що коли є війна і величезна кількість постраждалих, то це просто неможливо — дати справедливість чи бодай шанс на неї кожній людині, яка постраждала від війни.

Я хочу, щоб ми кинули виклик цьому твердженню. Ми можемо це зробити, якщо, по-перше, змінимо глобальне ставлення і поставимо амбітну ціль, що життя кожної людини має значення. І тому маємо працювати на те, щоб дати кожній людині шанс на справедливість. І друге, що, звичайно, складніше, але Україна може стати таким першим прецедентом: ми маємо почати вибудовувати нове міжнародне право і інфраструктуру під нього, щоб це стало реальністю.

Ворог спеціально завдає болю цивільному населенню, щоб зламати наш спротив

Олександра Матвійчук роз-

повіла, що вони з командою документають російські воєнні злочини вже 10 років. «Ми в Україні як ніхто знаємо, що ця війна почалася не в лютому 2022 року, а в лютому 2014 року, коли Україна отримала шанс на демократичну трансформацію після падіння авторитарного режиму... І для того, щоб зупинити нас на цьому шляху, росія розпочала вторгнення, окупувала Крим, частину східних областей; два роки тому розширила цю війну до повномасштабної. Ми зараз у ситуації, коли, чесно, не знаємо і не можемо собі сказати: ми в кінці цієї війни, всередині цієї війни чи тільки на початку. Тому питання справедливості є актуальними, і я можу сказати, як змінювався наш підхід до документування як основи для подальших розслідувань і притягнення до відповідальності».

Загалом, каже Олександра Матвійчук, злочини, які вони фіксували найпершими, — це ті злочини, які правозахисникам були зрозумілі. Серед таких — незаконні викрадення, катування, сексуальне насильство і вбивство цивільних людей на окупованих територіях. Так само, як і політично мотивовані переслідування.

— Я особисто опитала у ті роки більш ніж сотню людей, які вижили в російській неволі. Вони розказували страшні історії, як їх били, гвалтували, забивали у дерев'яні ящики; як їм відрізали кінцівки, виривали нігті, розбивали молотком колінні чашечки, катували струмом, проводячи його через геніталії. Ніколи не забуду, як одна жінка розказувала, як їй намагалися виїняти око ложкою. Тобто це страшні історії.

Ми відправили десятки звітів: в ООН, ОБСЄ, Раду Європи, Європейський Союз, але нічого не змінювалося. Я почала втрачати сенс нашої роботи як документаторів. Тому що я розуміла: я розпитую нову людину, а просто в цю саму секунду все продовжується у 143 місцях несвободи, які ми на той час ідентифікували на окупованих територіях.

Тому, зазначила пані Олександра, вони змінили свою роботу. Якщо міжнародні організації не працюють чи на правові інструменти не можна поклатися, то було вирішено використати енергію людей по всьому світу. Так з'явилась глобальна акція Save Oleg Sentsov (2018–2019 роки. — Авт.). Тоді відбувалися синхронні демонстрації у більш як 35 країнах.

Так про Україну, про нашу боротьбу почали дізнаватися дедалі більше і більше людей. Але з початком повномасштабного вторгнення отже зло, яке документувала команда Олександри Матвійчук, почало масштабуватися і ставати жорстокішим та інтенсивнішим.

— Ми зіптовхуємося з величезною кількістю злочинів. Як на це відповідати? Ми об'єднуємо зусилля з десятками регіональних організацій, ми створюємо сітку — мережу локальних документаторів, яка покриває всю країну включно з окупованими територіями.

Ми ставимо перед собою мету: давайте спробуємо задокументувати кожен злочинний епізод, який був вчинений у найменшому селі кожної області України. Зрозуміло, що мета амбітна, за два роки ми задокументували понад 68 тисяч епізодів воєнних злочинів. І це величезна цифра, яка відображає лиш верхівку айсберга.

Росія використовує біль як інструмент. Вона спеціально завдає болю цивільному населенню, щоб зламати наш спротив й окупувати країну.

Світ відкидає багаторічне сприйняття України через російську призму

Але хай там як, а наша країна стоїть і все голосніше заявляє про себе.

— Мені здається, що я не помилюсь, якщо скажу, що держава Україна і люди України з'явилися на ментальній карті світу. Але поява нас на цій карті дається нам дуже дорогою ціною. І тому дійсно величезна кількість людей роблять свій внесок у міжнародну адвокацію, щоб це місце було закріплене, а не змінилося у зв'язку з тим, що, на жаль, російсько-українська війна — це не єдина війна. І погляд світу перемикається. Ми маємо бути забезпечені, щоб ті сенси, які ми у своїй боротьбі продукуємо, вони будуть у цій ментальній карті світу закріплені.

Олександра тим часом розповіла одну показову історію. Це історія американського музею Метрополітен. Ідеться про картину Дега, яка називалася «Російські танцівниці». Насправді ж на картині зображені дівчата в українських національних костюмах і віночках. Багато років наші музейники, митці писали в музеї Метрополітен про таку несправедливість, заклад ігнорували такі звернення, але після повномасштабного вторгнення назва картини була змінена. Тепер вона

Олександра Матвійчук.
Фото Валентини САМЧЕНКО.

називається «Танцівниці в українських костюмах». Хай ще справедливість перемогла не до кінця, каже Олександра, але це перший важливий крок.

— Це процес. І це процес переосмислення і розуміння навіть західними інтелектуалами — академічними центрами, мистецькими колами, що все, що вони думали, що вони знають про нашу частину світу, не тільки про Україну, — це те, що їм було сказано через російську призму. І нас у російській призмі як народу зі своєю культурою, зі своєю мовою, зі своєю літературою, зі своїми амбіціями — просто, звичайно, не існувало.

Ми візуалізуємося на мапі світу, але треба докласти величезних зусиль, щоб ці сенси, які насправді нам належать, знайшли там гідне відображення.

Ще до перемоги треба створювати новий міжнародний трибунал

Як зазначила правозахисниця, традиція безкарності, якою Росія насолоджувалася десятиліттями, стала причиною того жаху, який зараз є частиною нашого повсякденного життя. Бо якщо після Другої світової війни було створено Нюрнберзький трибунал, були покарані нацистські воєнні злочинці, то радянський ГУЛАГ ніколи не був ані засуджений, ані покараний.

— Вжахнувшись, у нас є шанс розірвати це коло безкарності. Я не буду казати, що це легко. Дуже складно. Але в нас з'явився шанс.

Тому, каже Олександра Матвійчук, вони нині дуже активно працюють на міжнародних майданчиках, аби донести світові, західним суспільствам, що треба виходити з зони комфорту. І зараз це небажання, на жаль, не тільки на рівні звичайних людей, а й на рівні політиків.

Цей страх вчиняти рішучі дії базується ще й на тому, упевнена правозахисниця, що світ не знає відповіді, що потім робити зі 140-мільйонною країною, яка має ядерну зброю. Адже вона може отримати властивості чорної діри і почне все затягувати. А тому, наполягає Олександра Матвійчук, потрібна довготривала стратегія трансформації перетворення.

Є острах, є небажання мислити такими термінами, небажання виходити з зони комфор-

ту. Єдине що ми зараз зможемо протиставити цьому, — що це все одно станеться, впевнена пані Олександра. При цьому вона пригадала промову президента Буша-старшого 1991 року і його побоювання, а що буде, якщо союз розпадеться? Стратегії не було, але це сталося.

Україна також переможе. Ми просто не знаємо, коли це відбудеться. Але це неминуче, впевнена Олександра, і додає: якщо ми хочемо попередити війни в майбутньому, то ми маємо притягати до відповідальності ті держави і тих лідерів, які ці війни розпочинають. При цьому вона нагадала, що був лише один такий прецедент, і це Нюрнберзький трибунал.

— Всі інші трибунали, про які ви чули, — і Югославський, і Руандійський, і спеціальний суд у Сьєрра-Леоне, і решта — це не трибунали за те, що хтось розпочав війни і почав убивати людей. Це трибунали за те, що, вбиваючи людей, вони робили це не пропорційно, не за правилами війни, з надмірною жорстокістю. Тобто за воєнні злочини, за злочини проти людяності, за геноцид. Тому в нас є тільки Нюрнберзький трибунал, який є таким прецедентом.

І тому зараз досі міжнародне співтовариство, власне політики, які ухвалюють рішення, очільники держав дивляться на світ через призму цього трибуналу. А що це було? Це був суд переможців над режимом, який впавав. Власне, з цього витікає рішення: Україно, виграєте війну — буде вам справедливість.

І ми докладаємо величезних зусиль, щоб переконати міжнародну спільноту і конкретних політиків, що ми живемо у новому столітті. Нюрнберзький трибунал — це, звичайно, дуже важливий крок з утвердження права і справедливості, але це минуле століття. Ми маємо йти далі, ми маємо виводити справедливість із залежності від того, як і коли закінчиться війна.

При цьому Олександра Матвійчук наголошує, що ми маємо набратися терпіння. А ще потрібна саморефлексія. «Я не можу сказати кожній людині, що вона має робити. Але я можу сказати, що дії кожної людини критично необхідні», — каже керівниця Центру громадянських свобод, який отримав Нобелівську премію миру. ■

ВІДНОВЛЕННЯ

Проект «Незламні»

У львівському реабілітаційному центрі пацієнтам із втраченими кінцівками надають комплексну медичну допомогу, яка дозволяє повернутися до повноцінного життя

Лариса САЛІМОНОВИЧ

Тяжкі поранення рук і ніг — одне з найважчих випробувань, що випало на долю українців у ході рашистської агресії. Саме тому медичні заклади протезування і відновлення руху відкрилися в багатьох містах країни. Проте Львівський національний реабілітаційний центр «Незламні» поки що залишається єдиною клінікою, де пацієнти під одним дахом можуть отримати повний пакет кваліфікованої допомоги, включно з хірургічним втручанням, виготовленням протеза й адаптацією до нових умов життя.

Поруч із лікарнею також почалося будівництво сучасної протезної майстерні та інклюзивного багатофункціонального житлового комплексу, в якому поранені зможуть проживати разом зі своїми близькими. Отримати весь спектр послуг в одному місці для людей з подібними травмами — не просто зручно, а й життєво необхідно, адже похід по різних клініках лише додає важких психологічних проблем.

Дві будівлі й повітряний міст

Уже в перші місяці війни львівські лікарні прийняли чимало кількості військових та цивільних із важкими пораненнями кінцівок. Надати їм хірургічну допомогу було нескладно, але цим хворим без протезування, тривалої реабілітації і психологічної підтримки повернутися до повноцінного життя практично неможливо. Так виникла ідея створити центр, де поранені отримали б медичну допомогу, яка здатна у прямому значенні цього слова поставити їх на ноги. У підсумку дві старі радянські будівлі типової лікарні швидко невідкладної допомоги для зручності з'єднали повітряним мостом, а всередині приміщень провели сучасну реконструкцію. Тепер центр «Незламні» має єдину багатофункціональну інфраструктуру, створену за стандартом західних клінік.

Тут усе продумано до дрібниць. Тобто самі лікарняні палати займають не так уже й багато місця. Решту площ (а це два поверхи під землею і п'ять типових) відведено для повноцінної реабілітації. Різноманітні тренажерні зали, басейн, спеціальне обладнання і кімнати психологічної підтримки облаштовані так, аби пацієнт залишався в медичному закладі доти, доки не зможе самостійно покинути клініку. До життя в домашніх умовах тут теж готують — на третьому поверсі розташована так звана ерготерапевтична квартира. Там пацієнти вчаться в нових життєвих умовах самостійно виконувати звичайну хатню роботу — користуватися пічкою, прати білизну, розкладати речі в шафі.

За словами піар-менеджерки реабілітаційного центру Зоряни Гасій, медичну допомогу пацієнти отримують безкоштовно. Причому не лише військові, а й цивільні. На місце у клініці можуть претендувати мешканці всіх без винятку регіонів.

Різницю між типовою вітчизняною лікарнею і центром «Незламні» можна помітити й суто візуально. Як правило, наші клініки по вінці заповнені палатами і хворими, тому вільний простір чи місця для тих же гігієнічних процедур вважаються недоступною розкішшю. А тут усе навпаки. Для однієї людини створено повноцінну мережу медичної допомоги, що враховує її індивідуальні потреби.

Біоніка, механіка і гак

Першу мобільну майстерню протезування на 10 робочих місць у центрі «Незламні» відкрили минулого року. Необхідне обладнання, комплектуючі до протезів та матеріали одного з найкращих у світі виробників — німецької компанії Ottobock — надала Мальтійська служба допомоги за підтримки уряду Німеччини та МОЗ України. Вартість проекту становила близько мільйона євро.

Сьогодні в майстерні встановлюють як механічні, так і біонічні протези, що функціонують за допомогою електронних датчиків. Вартість моделей коливається від 10 до 50 тисяч доларів. Такі

суми для українців фактично невідомі, тому перше протезування для всіх без винятку пацієнтів безкоштовне. На цю програму гроші виділяє держава, а також спонсори. Черга на «нову» кінцівку у львівському центрі постійно коливається в межах 200 людей.

Може скластися враження, що більшість хворих претендують саме на біоніку і задля реалізації своєї мрії готові чекати довше. Але це далеко не так. Як повідомив протезист Владислав Сіховський, чимало військових після одужання і повної реабілітації знову повертаються на фронт, тому їм потрібен надійний і простий в експлуатації механічний протез. Те ж саме і з кінцівками рук. Багато чоловіків навіть після ампутації хочуть вправно володіти молотком, пилюкою та іншими інструментами. Електронні системи для важкої роботи не призначені, а ось кисть із непрензентабельним, проте надійним гаком — те, що потрібно.

У майстерні допомагають не лише військовим. Зараз чимала частина пацієнтів — цивільні, які постраждали внаслідок москальської агресії або мають вроджені патології. Реабілітаційна команда фахівців тісно співпрацює з хірургами, аби індивідуально підібрати найбільш точний метод відновлення. Навчали і продовжують навчати наших спеціалістів медицини та протезисти з Німеччини, Данії, Ізраїлю, Великої Британії.

У порівняно невеликій майстерні є гіпсова, кімнати з пічками та верстатами, а також приміщення і тренувальний майданчик. За перший рік роботи тут виготовили понад 200 протезів, але потреба через війну незрівнянно більша. Аби вирішити цю проблему, в січні біля центру «Незламні» розпочалося будівництво нової майстерні, потужність якої буде втричі вищою.

Окрім виробничих приміщень і примірочних, у новому закладі передбачено аудиторію для навчання та досліджень, а також затишний внутрішній дворик для відпочинку. Фінансує проект уряд Німеччини. Майстерня буде повністю укомплектована обладнанням для виготовлення протезів для верхніх і нижніх кінцівок загальною вартістю 650 тис. євро.

Будівля має сучасний рівень теплоізоляції і обладнана новітньою системою опалення та вентиляції. Внутрішнє оздоблення буде максимальною дерев'яним, а дах зведуть за технологією садового килима. Зелена покрівля прийматиме потоки дощу і поступово дренуватиме їх у міську мережу. Ввести в експлуатацію новобудову планують у першій половині року.

Навчання 60 фахівців із протезування за стандартами ISPO розпочалося в лютому. В рамках проекту передбачено також розробку матеріалів для національної програми підготовки вітчизняних учителів протезистів, які в майбутньому передаватимуть свої знання та досвід в інших реабілітаційних центрах країни. Потреба у спеціалістах такого профілю досить висо-

Із реабілітаційного центру «Незламні» пацієнти виходять самостійно.
Фото з сайту «Хмарочос».

Міські вілли архітектурного бюро Drozdov & Partners.
Фото Drozdov & Partners.

ка, оскільки протези — далеко не вічні і потребують частішої заміни та ремонту. На жаль, війна сформувала актуальність цього напрямку медицини на довгі роки.

Як повідомила пресслужба львівської мерії, вартість будівництва, обладнання і навчання протезистів становить 2,4 млн євро. Ці кошти теж виділить уряд Німеччини. Водночас усі мережі і частково благоустрій узняли на себе муніципальні органи влади. Загальна вартість проекту — 2,7 млн євро. Ініціатива реалізується в рамках програми підтримки України і здійснюється GIZ Ukraine.

Повний інклюзив

Біля центру «Незламні» наприкінці минулого року розпочалося ще одне будівництво, яке для вітчизняної медичної системи — недоступна розкіш. Ідеться про інклюзивний багатофункціональний житловий комплекс для поранених, що потребують тривалої реабілітації.

Задум тут простий. Найчастіше пацієнти з ампутаціями перебувають у клініці від кількох місяців до року. Стати «в'язнем» лікарняної палати на увесь цей час дуже непросто, особливо якщо в родині немає можливості часто провідувати хворого. А ось помешкання з усіма зручностями, де можна жити разом з близькими, — справжній дарунок долі.

Наразі йдеться про зведення 8 будинків на 209 інклюзивних квартир, у яких зможуть проживати 700 осіб. Проект розробили фахівці харківського архітектурного бюро Drozdov & Partners, вигравши конкурс у 25 команд із Києва, Львова, Вінниці, Дніпра та Чернівців. Житловий комплекс буде зведено за прогресивною швидкісною prefab-технологією Well-being ConTech, завдяки якій терміни багатоквартирного будівництва скорочуються вдвічі. Розробили її українські інженери з Одеси.

Життєвий простір міських вілл (саме так називають своє дітище харківські спеціалісти) буде повністю пристосований до потреб людей з ампутацією.

«Нам важливо, аби всі можливі дії жителів, як-от пересування простором квартири та коридором, використання побутової техніки чи звичайне відкривання дверей, були комфортними та доступними, — кажуть в архітектурному бюро. — Ми прагнули досягти максимальної інклюзивності, починаючи від обладнання санвузлів й закінчуючи адаптацією меблів до потреб людей, які проживатимуть тут під час реабілітації».

У стилістичній частині (верхній частині східчастого цоколю будинку. — Ред.) розташовують багато приміщень для фізичної та ментальної реабілітації. Також буде підземний паркінг та укриття. Проект передбачає облаштування території та дитячий клуб. Реалізувати цей проект Львову допомагають міста-побратими Фрайбург, Вроцлав тощо.

На будівництво комплексу Європейська комісія виділила 19,5 мільйона євро грантових коштів. Аналогічними подібним проектам в Україні поки що немає. Міські вілли зведуть за принципом «зеленого відновлення» і з урахуванням екологічних норм, які були узгоджені з ЄС.

«Площа однокімнатної квартири становитиме від 53 квадратних метрів, — повідомив керівник КІП «Львівське міжміське бюро технічної інвентаризації» Юрій Теліпський. — Проживання безкоштовне, мешканцям потрібно буде сплачувати лише за комунальні послуги. У кожній квартирі передбачено кнопки виклику медиків, які прийдуть по дзвінку. Медична служба буде розташована в кожному будинку».

Першу міську віллу планують ввести в експлуатацію вже у першому півріччі. За словами пана Теліпського, співпрацювати з європейськими партнерами дуже непросто, адже західні норми і правила будівництва набагато вищі за вітчизняні. Але отриманий досвід можна буде використати при зведенні інших об'єктів. Частина роботи взяли на себе місцеві комунальники: «Львівтеплоенерго» прокладе теплотрасу, а «Львівводоканал» збудує систему водопостачання. ■

ДІЙОВІ ОСОБИ

Світлий день маємо вибороти

На війні і в тилу — погляд «Вовків Да Вінчі»

Ярослав РОМАНЮК

Під дощем, на Аскольдовій могилі, два товариші спостерігали за відкриттям чергової скульптурки проекту «Шукай». Цього разу це скульптурка воїна, який прихилив коліно перед українським прапором. Культура, як зазначають хлопці, потрібна. Це правильно — вшанувати побратимів.

Щоб розгледіти, необхідно прихилити коліно. 42-га мініскульптура від проекту «Шукай».

Максим: — Так має бути. Це для майбутніх поколінь та людей, які будуть дивитися. Будуть дивитися і думати: «Ось ці хлопці колись втримали країну. І в нас тепер є можливість у ній жити за тими правилами, за якими ми хочемо».

Раніше Максим та Євген єдналися академічним духом в аудиторіях інституту Карпенка-Карого, тепер же разом — у лавах Збройних сил. Вдруге ми зустрілися у рекрутинговому центрі батальйону «Вовків Да Вінчі». Хлопці молоді, та все ж кажуть, що вік на фронті не має великого значення. Зауважують: воювати будуть усі. Якими ж мають бути усі, щоб нести користь у ЗСУ?

Євген: — У першу чергу повинна бути свідомою людина. Зі світлою головою. Не зацькована, не забита, комунікабельна, адекватна. А вже далі — говорити про фізичні якості, то їх можна набутися. Але в першу чергу дивимося на суто людський фактор.

Максим: — Навіть якщо людина ніколи спортом не займалася, випивала, курила цигарки все життя, та при цьому крутий інженер, який буде вивозити пацанів та сідати в танк, то це ідеальний кандидат для цієї посади. З іншого боку, людина в 20 років може бути більш соціально зрілою, аніж людина в 50 років.

Та хоч би якими моральними якостями володів боєць, без фізичної підготовки на фронт його не пустять. Симулятор бойових дій — полігон. Тут, кажуть хлопці, децю інша реальність. Можна відчутися певну безпеку, є час подумати.

Максим: — Час, за який людина затягує турнікет на полігоні, в бойових діях можна помножити на 2, на 5, на 10. Потрібно розвинути м'язову пам'ять.

Євген: — Тут, як в іграх, можна зберегтися. Звичайно, є певний стрес для людей, які ніколи не мали відношення до армії. Для них це однозначно буде якийсь стрес, бо це абсолютно нові умови. Чим ближче до зони бойових дій, тим більше усвідомлюєш: усе, що відбувається, — дуже серйозно.

Уперше — забути. Як це: безпечний полігон змінити на реальність?

Євген: — Хтось може «краба спіймати» — тобто стати у ступор, замкнутися в собі. Хтось відчуває приплив адреналіну, кайфує. У будь-якому випадку всі боються. Може пройти хвилина, а здається, що день пройшов.

Максим: — П'ять хвилин життя на

цьому штурмі може витягнути все: і енергію, і все добре, що в тебе було.

Навіть досконалі навички можуть не стати у нагоді перед випадком. Кожен боєць ризикує, поранення можна отримати в будь-яку мить бою. Психологічно легше, що врятуватися тут допомагають побратими.

Євген: — Різні обставини. Рація може погано або зовсім не працювати. Незрозуміло, куди під'їжджати «еваку», його ще може розбомбить... Від позицій до «евака» потрібно відтягнути якийсь час під обстрілами, під кулеметним вогнем. І потрібно буде сидіти, дочекатися, поки можливо буде евакуювати пораненого.

Чи змінюється погляд на життя після випробування у бою? Як сприймається світ?

Євген: — Людина усвідомлює, що може загинути. Прокручує в голові стільки варіантів життя: що можна зробити, чого не можна зробити. Дуже швидко все осмислюється. За хвилину до штурму стільки всього маєш у голові, що цивільна людина ніколи б не задумувалася про це.

Максим: — Усі твої проблеми, які були до цього, можна було вирішити. В порівнянні з виходом на штурм все інше — дитячий садок.

Євген: — Просто оцінюєш життя. Воно прекрасне і хочеться жити.

У цивільному житті Максим та Євген займалися акторською справою, а потім несподівано — військовою. Навіть поставили цивільне життя на паузу. Хочеться повернутися до нього?

Максим: — Мабуть, дивно взагалі залишатися вдома і не робити нічого. Тебе діти питають: «Тату, тату, а ти як, що робиш?». Грошей бракувало фільми знімати, війна була. І в армії ти не був.

Євген: — Єдиний вихід — зробити так, щоб цивільне життя повернулося.

«Війна — це рентген» — знаковий момент із фільму «20 днів у Маріуполі». Хороші люди стають ще кращими, погані люди стають іще гіршими. Чи це дійсно так?

Максим: — Так, у принципі, природою створено, і війна — це засіб, завдяки якому проявляється сутність. Може проявлятися і банально в грошах, у владі й у будь-чому.

А як хлопцям в окопах від «яєць по 17 гривень»?

Євген: — Є ж люди, які займаються в нас економічними фронтами, культур-

Євген (ліворуч) та Максим.

ними фронтами. От хай беруть на себе обов'язок тримати порядок в тилу. А як інакше? Чи щоб військові вийшли з позицій і пішли ще й тут розбиратися?

Максим: — Ми не маємо розраховувати на «хороших» людей. Начебто до влади хтось прийде хороший і зробить добре. Ні. Нам треба розраховувати, що «в кабінети» прийде несовісна людина, і зробити, щоб вона не мала змоги вкрасити.

Євген: — Ось до прикладу: нещодавно їздив в одне село, де з поліцією дуже великі проблеми. Там за останні два місяці п'ятьох людей просто так посадили. Справи сфабриковані. Там ще всі бухають, наче не село, а «деревня». Я підійшов до пацана і кажу: «А як вам це взагалі?». Відповідає: «Ми ж нічого не можемо зробити. Мені йому морду бити, сідати потім через це у в'язницю?». Я

кажу: спробуй не морду бити, спробуй залучити односельчан і підписи в кожного візьми. Напишіть заяву до вищого керівництва. Скільки ще таких «уродів» буде в нас тут сидіти, я не знаю. Мені просто дивно, що вони після того, що відбулося, ще є й будуть. Вони себе так нахабно ведуть, наче нічого не відбувається.

Що сказав би Да Вінчі про ухилянтів?

— Збирайте раму, потрібно воювати та захищати свою Україну. Потрібно всім чоловікам стати, засукати рукави, зробити справу й повернутися до своїх сімей. А не ходити маленькими «пачками» і подачки робити. Краще всім одразу взятися — й забути. Гуртом і батька легше бити.

Максим: — Не хочуть іти, який інший варіант — капітуляція? Ми не можемо війну наполовину виграти. ■

ПЕРЕДПЛАТА-2024

Разом — до перемоги!

Передплатити «Україну молоду» на червень

«Україну молоду» у своїх відгуках і читачі — як зі столиці, так і з глибинки, — і колеги-журналісти оцінюють як головну національну газету держави. Редакція «УМ» і надалі намагатиметься бути гідною такої високої оцінки і вашої уваги, шановні читачі.

Якщо хтось ще не передплатив «Україну молоду» на 2024 рік, це можна зробити до 20 травня і ви отримуватимете газету з 1 червня. Оформити передплату можна у відділеннях поштового зв'язку, в операційних залах поштамтів, у пунктах приймання передплати, на сайті ПАТ «Укрпошта» www.ukrposhta.ua, ДП «Преса» www.presa.ua, як за електронною версією Каталогу видань України «Преса поштою», так і за друкованим Каталогом видань «Преса поштою».

До наших постійних читачів ми традиційно звертаємося: якщо ви багато років передплачуєте «Україну молоду» — порадьте передплату і своїм родичам, друзям, сусідам, знайомим.

Передплатна вартість «України молоді» на 2024 рік:

на місяць — 77 грн.,

на два місяці — 154 грн.,

на чотири місяці — 308 грн.,

до кінця року — 539 грн.

Передплатний індекс — 60970

«Укрпошта» додатково за саму процедуру оформлення передплати бере 15 грн.

«Україну молоду» можна прочитати в усьому світі через партнерську мережу PressReader

Анатолій КОВАЛЬЧУК,
учасник боротьби за Незалежність України

Упродовж майже 700-річного існування деспотична московія демонструвала люту агресивність, ведучи безперервні загарбницькі війни. Не лише нищила і пљондрувала близьких сусідів, а й зазіхала на землі і свободу далеких народів та країн, які нічим їй не загрозували. Нападала з метою захопити чужі території, політично й ідеологічно поневолити, економічно пограбувати підкорені народи.

Загарбницькі, колонізаторські війни завжди вела під фальшивими гаслами: навернення диких язичників до «істинної» віри, принесення «відсталім» народам «високої» московської культури й цивілізаційних «досягнень» «руськава міра». Тривале московитське політичне панування заподіяло величезної, непоправної шкоди багатьом поневоленим народам. Нещадний економічний визиск і насильницьке «культуртрегерство» спричинили матеріальне зубожіння, масовий алкоголізм, біологічне й духовно-культурне виродження. А також чисельне скорочення, навіть цілковите вимирання десятків корінних народностей Півночі й Сибіру.

Утопічні плани кацапів

За останні півтора десятиріччя світ і політична мораль міждержавних відносин докорінно змінилися. Всі імперії, крім московської, розпалися. Колонії здобули державну незалежність. Хоча нинішні кордони між деякими країнами, зокрема африканськими, не завжди їх влаштовують (землі окремих племен поділені між сусідніми державами), але це не спричинює збройних конфліктів між ними. Війни і загарбництво як спосіб розв'язання міждержавних суперечок, у тому числі територіальних, засуджується міжнародним правом і безпечними організаціями.

Тому демократичні, миролюбні держави повинні зупинити (політично, дипломатично, економічно, технологічно, військово — як завгодно) московську недоімперію на її шляху до силового повернення території, втрачених після 1991 року. Запобігти остаточному перетворенню її на світового бандита й терориста, на один із центрів глобального зла. Потрібно назавжди покласти край її агресивній зовнішній політиці й відповідно до Статуту ООН покарати за скоєні в Україні злочини проти миру й людяності, за геноцид і намір підірвати глобальний правопорядок.

Бездіяльність міжнародних безпечних організацій, як і їхнє підігривання загарбнику, безглузді спроби умиротворення агресора — неприйнятні. Подальше потурання злочинам московії проти України — неприпустиме. Недалекоглядна політика деяких великих країн, спрямована на задоволення імперських апетитів кремля, може призвести до трагедій ще більших масштабів.

Ми впевнені: нинішню війну проти України московія неодмінно програве — політично, стратегічно, ідеологічно, дипломатично. Як уже програла репутаційно. В жодному разі кремлівські агресори не досягнуть злочинних цілей бандитської «спецоперації». Не знищать нашу державу і її Збройні сили, не поневолять і не поставлять український народ на коліна.

На сьогодні весь цивілізований світ усвідомлює: стратегічні наміри кремля щодо України, ніхато проголошені в лютому 2022 року, зазнали краху. Провалом закінчилися утопічні плани москви в кількадесятій швидкій війні перемогти ЗСУ, захопити й поневолити Україну. Невдалий «бліцкриг», розпочатий самовпевненими путінськими «стратегами» проти нашої держави, став ганебною сторінкою історії рф.

Поразки російської імперії

У попередні сторіччя московію неодноразово спіткали катастрофічні розгроми у розпочатих нею збройних кон-

ТАКІ СУСІДИ

Крах росії неминучий

Агресія рф проти України є прологом руйнації імперії зла

Карикатура Оксани Крючкової «А вам казали: «Не НА, а В Україну!».
Фото з сайту uagit.tv.

фліктах з державами, навіть меншими за територією та кількістю населення, слабшими економічно. Як правило, всі поразки цієї агресивної держави виявлялися корисними для її суспільства. Хоч на короткий час, але виводили імперію зі стагнації. Давали змогу інтелектуальним колам укотре усвідомити політичну й економічну відсталість цієї держави, мерзенисть її влади.

1856 року московія зазнала ганебної поразки у Кримській війні. Цей короткотривалий конфлікт виявив соціально-політичну, економічну, технічну, воєнно-стратегічну відсталість монархічної імперії від європейських держав. Результатом жорстокого роз-

тя — академіків, марксистів Тарле і Покровського. Бо історичні події вони аналізували не з позицій великодержавного московського шовінізму, як це робили історики-сталіністи.

Тарле в описах війни Наполеона проти московії стверджував, що було б добре, якби Бонапарт 1812 року розгромив відсталу дикунську країну, ліквідував би у ній монархію, ганебне кріпосне право, запровадив демократичні свободи й республіканську форму правління.

Через деспотизм влади у росії виникли і діяли радикально-терористичні організації. Найвідоміша, найжорстокіша, найбільш кривава серед них

тей і кольорів не вибачать кремлівській владі величезних втрат своїх капіталів через економічні та фінансові санкції, накладені демократичними державами на московію як країну-агресора.

Організатори злочинної війни проти України, які залишаться живими після державного перевороту, обов'язково мають бути притягнуті до відповідальності. Розправи над злочинцями вимагатимуть і росіяни. Такий у них національний характер — кинути під ноги й потоптати недавніх «кумирів», яких іще вчора прославляли й підносили до неба. Згадаймо торішній антипутінський заколот, очолений бандитом пригожимим. Під час походу на москву, коли його військо громилло послані кремлем збройні формування, збивало «краснозвездніє» літаки і гелікоптери, плєбс і влада нижчих рівнів з цікавістю спостерігали, хто перемаже. Ніхто навіть із високоставлених регіональних чиновників не засуджував заколотників, які, захоплюючи без бою обласні міста, стрімким маршем ішли на москву.

Серед кремлівських політологів, «звездних артистів» і публічних осіб не було жодного, хто осуджував виступ заколотників і закликав суспільство до підтримки путіна й до масових протестів проти його ворогів. Чорнороті пропагандисти також з переляку всі замовкли. Не знали, на кого «гавкати», на чью користь брехати. Якби не безглузде рішення пригожина зупинити наступ, нині у кремлі сидів би інший очільник.

Можливо, нові правителі московії, які придуть після повалення путінської кліки, якщо будуть освіченими й адекватними, — намагатимуться всіма способами змити величезну ганьбу з брудної, кривавої репутації своєї держави і з чорного сумління своїх громадян, котрі підтримують загарбницьку війну. Найперші бажані кроки для нас на часі — виведення з України за лінію міжнародно визнаного державного кордону здеморалізованого загарбницького війська, цілковита деокупація (воєнна, політична й ідеологічна) загарбаних та окупованих територій нашої держави. ■

Потрібно назавжди покласти край агресивній зовнішній політиці росії та відповідно до Статуту ООН покарати її за скоєні в Україні злочини проти миру й людяності, за геноцид і намір підірвати глобальний правопорядок.

грому в Криму стала низка позитивних змін у державі. Помер деспотичний цар Микола (перший), який сидів на троні 30 років. Його наступник провів низку реформ. Хоча й половинчастих, але давно назрілих. Зокрема, було скасовано ганебне кріпосне право. Відбулася незначна суспільна лібералізація.

1904 року московія програла війну Японії. Одним із наслідків цього стала революція, що вибухнула у січні 1905-го. З метою самозбереження переляканий царизм пішов на великі політичні поступки прогресивним колам суспільства, зокрема українським патріотичним силам. Було послаблено культурно-гуманітарний тиск шовіністичного імперського центру на Україну, скасовано дикунські акти про заборону вживання української мови у публічній сфері.

Правдивий погляд на російську імперію

Пропагандисти путіна у брудних потоках брехні ніколи не згадують двох відомих істориків минулого століт-

була підпільна РСДРП — більшовицька партія.

Історик М. Покровський, деякі наукові праці якого у 1930-х були заборонені, а сам він зазнав гоніння, — справжніми героїчними посталями світової історії, в тому числі московської, вважав повстанців, усіх борців проти монархічно-деспотичного ладу. А негативними персонажами називав усіх московських царів та їхніх прислужників — міністрів, воєвод, генералів. Зокрема Суворова й Кутузова.

За воєнні злочини треба відповідати

Немає жодних сумнівів: програш московії в нинішній війні проти України піде на користь усьому людству. Але передусім населенню самої країни-агресора. Очевидно, після ганебної поразки від ЗСУ нинішнє кремлівське шобло буде зметене силовим способом. Не тільки тому, що не виправдало надій обивателів на швидку перемогу в Україні і втратило величезну кількість «живої сили» та високоартісної військової техніки. Передусім тому, що московитські олігархи всіх національно-

Є ПРОБЛЕМА

Живіт — не мішок, про запас не поїси

Як паски у необмежених кількостях можуть створити незручності для військових: чому на свята не треба відправляти на схід «вагони» домашніх смаколиків

Ганна ВОЛКОВА

Скоро буде паска! І вже дехто складає списки страв, які поїдуть на фронт. Бо свято ж! Треба накрити хлопчикам стіл, щоб вони відчули особливу атмосферу. Адже у наших традиціях — готувати на свята всього й багато. А ми всі любимо наших захисників і готові везти їм тонни здобної випічки, крашанок, ковбас і всяких інших домашніх смаколиків. Головне слово — ДОМАШНІХ!

Та свята минають, і ті тонни... Ну, ок, уже центнери, хай навіть кілограми зіпсованих домашніх смаколиків військові змушені прикупувати деінде, щоб вони не смерділи. І вкладені чималі кошти та фізичні зусилля, м'яко кажучи, йдуть коту під хвіст. А робилося ж усе, звісно, з благами і найщирішими намірами. Образливо, правда?

То чи треба на Великдень завалювати фронтовиків пасками? Як вони самі ставляться до таких передач? Чи повезуть і цьогогоріч волонтери «пасхальні кошики» на схід? «Україна молода» вивчала питання.

До відправки на передову готові.

Великодні передачі краще замінити донатами

— На війні круто є поїсти домашніх смаколиків, — говорить командир групи аеророзвідників Solovey 116-ї Полтавської окремої бригади територіальної оборони Ігор Скляр. — Польова кухня, звісно, пасок не випікає, але на свята завжди готує щось смачненьке. Однак Різдво й Великдень — це особливе харчове навантаження на бійців (усміхається). Бо страви у тих обсягах, які кожен підрозділ отримує від волонтерів, з'їсти неможливо. Десять пасок на роту — це нормально, на пару днів вистачить.

На жаль, каже Ігор, не всі волонтери дослухаються до прохань бійців не привозити на фронт святкових страв у немірних кількостях. Буває, хтось один із військових висловиться щодо паски на Великдень, як його почують десятки волонтерів, і їхнього пориву не зупинити.

На запитання, чим краще замінити великодні страви, командир аеророзвідників не задумується відповідати:

— Нам дуже потрібні люди! Це наша найгостріша потреба. Бо ми, особливо ті, хто добровільно воює з 24 лютого 22-го року (а багато хто, як і я, є учасниками АТО), вже потомилися. Хочеться, щоб між бойовими виходами було більше часу на відпочинок. Щоб було кому нас підмінити...

Військовослужбовець Андрій Олєфїренко з Полтави, підрозділ якого нещодавно вийшов з-під Авдіївки, називає інші нагальні проблеми:

— Нам завжди потрібне паливо для транспорту. Потрібні кошти на ремонт машин, медичні засоби для поранених. Це життєво необхідно! Хоча, коли волонтери запитують про потреби, ми завжди відповідаємо: «Не треба нічого». Ну от як просити їх придбати нове багті для вивезення поранених з поля бою, яке коштує 30 тисяч євро? На жаль, наше нещодавно ворог знищив... Цим військових має забезпечити держава, але це довга справа, бо волонте-

ри діють набагато оперативніше. Зброя теж дуже потрібна, але питання теж не до цивільних.

За словами Андрія, сьогоднішня армія далеко не та, якою вона була на початку війни. Пригадає, коли він починав у 2014-му воювати в добробаті, то для них великим щастям було, коли волонтери привозили шкарпетки, труси, зубну пасту... До машини шикувалася велика черга, але на всіх не вистачало. Ті, хто залишався без нових трусів, заздрив тим, кому вони діставались.

— Нині держава досить непогано забезпечує ЗСУ всім необхідним, — продовжує військовий. — Продукти свіжі, якісні. А до тих, які привозять волонтери, є пересторога. Якщо за день-два їх не з'їли, тоді вже навряд чи вони безпечні до вживання. Та й свят як таких у нас немає. Навпаки, у святкові дні наші болотні «друзі» люблять влаштовувати посилені обстріли й провокації, тому ми перебуваємо у підвищеній бойовій готовності.

Ще Андрій зауважив, що хлопці потребують якісних енергетиків типу кола, фанга, спрайт. І ніколи не відмовляються від якісних енергетичних батончиків, виготовлених з горіхів, чорносливу, кураги тощо з додаванням меду та інших натуральних продуктів. Головне, щоб не були надто солодкими. Під час бойових виходів це просто знахідка: поживні й мало важать. І це потрібно щодня, не лише на свята.

«Я вас дуже прошу: не витрачайте свій час і гроші даремно!» — звертається через фейсбук військовослужбовець Олексій Коновалець.

У 2022 році на Великдень ми базувалися під Запоріжжям. Я дуже добре запам'ятав, скільки посилок через Нову пошту від волонтерів чи просто від знайомих ми тоді отримали — близько 30 величезних ящиків. Ми їх роздавали іншим підрозділам, віддавали біженцям та проїжджаючи через блокпости. Але щоразу, коли ми когось пригощали, нас пригощали у відповідь. Бо виявлялося,

Коли випічки небагато: поласували — і досить.

Фронтва паска.

що у всіх тих пасочок — нереальна кількість і ніхто не знав, куди їх дівати. А посилки все везли і везли... І виходило, що наші 30 ящиків ніяк не зменшувались!

А де зберігати таку кількість продуктів: вареники, крашанки, ковбаси, коли холодильник якщо і є, то один? Через 2-3 дні ці ящики перетворилися на велику проблему. Все почало швидко псуватися.

До чого все це я? Дорогі волонтери, наші рідні, якщо ви передаєте їжу для ЗСУ, то впевніться, що вона дійсно потрібна. Ми не голодуємо! Так, нам хочеться смачненького і домашнього, але не в такій кількості. Запитайте у військових, може, ті гроші, які ви витратите на готування смаколиків, буде ефективніше передати на підрозділ чи просто задонатити благодійним фондам — «Повернись живим», Сергія Притули, «Госпітальєрам» тощо. Бо «викидати на смітник» ваші старання, час і гроші дуже не хочеться, а фізично з'їсти це неможливо!».

Хлопці не помирають на війні від того, що їм не вистачає капуста, квашених огірків і холодцю

Волонтери, з якими нам вдалося поспілкуватися, також за те, щоб витратити ресурси ефективно.

— На мою думку, раціональніше пустити кошти на озброєння, аніж на продукти, — переконана голова найпотужнішої в Полтавській області громадської організації «Полтавський батальйон небайдужих» Наталія Гранчак. — Звісно, хочеться, щоб хлопці відчули святкову радість, насолодилися сповна пасками, яйцями, ковбасами... Це те, що створює атмосферу й дозволяє психологічно відчутти свято. Проте з досвіду знаю, що велика кількість продуктів, яку відправляють на схід напередодні Великдня, коли вже висока плюсова тем-

пература, псується ще на під'їзді. Кому потрібні ці рекорди — відправити на фронт 10 чи 20 тисяч пасок? На що це впливає за великим рахунком?

Утім більше мене вражають навіть не ковбаса, крашанки чи паски, а олів'є, яке роблять відрами за сотні кілометрів від місця бойових дій. Вживати його просто небезпечно! Тому я слабо уявляю ефективність таких кроків. І не бачу жодної потреби цілеспрямовано везти «вагонами» на фронт атрибути Великодня.

«Полтавський батальйон небайдужих» завжди заробляє кошти на святковій випічці під конкретні замовлення підрозділів...

— Ось уже роками біля Свято-Успенського собору ми продаємо паски, які випікають наші волонтери та містяни, яких ми просимо підтримати цю благодійну акцію. Домовляємося про великодню випічку також із підприємствами. Потім паски освячуємо й продаємо, а зібрані кошти віддаємо на потреби ЗСУ. Цю акцію я називаю круговоротом пасок у природі. Адже люди, які приходять до собору, можуть купити й залишити їх для бійців, а ми тоді їх відправляємо під конкретні запити підрозділів. Тоді впевнені, що випічка не зіпсується. Це набагато продуктивніше, ніж витратити купу грошей на харчі, які або зіпсуються в дорозі, або будуть викинуті бійцями, бо їх неможливо з'їсти.

Минулого року, наприклад, за п'ять днів таким чином «Полтавський батальйон небайдужих» назбирав 220 тисяч гривень на квадрокоптер для групи аеророзвідників Solovey. Це була наша спільна акція з Агентством з організації і проведення заходів у Полтаві «Містохаб». Воно, продаючи паски в різних точках міста, збило близько 700 тисяч гривень і придбало на

Зіпсовані без холодильника вареники.

них тепловізійну камеру.

Як зупинити неконтрольований процес відправки святкової їжі на фронт? От ви дуже правильно робите, що пишете про цю проблему. Можливо, прочитавши матеріал, люди задумуються над тим, що це нераціонально, що це даремно витрачені гроші. Мудрість має переважати над популізмом в ухваленні будь-яких рішень.

Адвокатка Юлія Кулик із волонтерської групи «Три Юлії» разом із жителями Дніпра та Котелевської громади Полтавської області підтримують бійців ЗСУ, зокрема і продуктами харчування. Так от, вона говорить, що минулого року був лише один запит від хлопців, які попросили саме пасочки, бо не мали можливості десь їх узяти.

— Наша команда ніколи нічого не передає без узгодження. Все, що кладемо в посилки, напряму погоджуємо з військовими, тому вони такі різні за наповненням, — розповідає Юлія. — На жаль, є волонтери, які просто везуть усе підряд, не питаючи взагалі у військових, чи є в цьому потреба і в якій кількості. Тому й пропадає багато продуктів.

Цього року, за словами жінки, ще ніхто з воїнів не просив доставити їм паски.

Відома волонтерка з Лубен, директорка благодійного фонду «Довіра та допомога» Оксана Курмонок категорично проти продовольчих передач на фронт.

— Ви що, серйозно? Хлопці помирають на фронті від того, що їм не вистачає капусти, квашених огірків і холодцю? — риторично запитує вона. — Я розумію, коли везуть на фронт щось толкове і як бонусом — шматочок м'яса чи щось солоденьке. В межах розумного. Але коли дивлюся, що цілий бус везе хтозна-куди вареники-пиріжечки, салатики і таке інше, мені стає не по собі. Бо я не бачу логіки в тому, щоб гнати авто за тисячу кілометрів, витратити на його заправку понад 150 літрів палива, що обходиться в понад 10 тисяч гривень, аби порадувати військових домашніми смаколикками. Мені доводилося бачити ті купи зіпсованих продуктів...

Краще купити паливо хлопцям, колеса на машини чи задонатити на ремонт їхньої техніки.

На початку повномасштабної війни, коли було важко з логістикою, то справді доводилося часто їздити на фронт, щоб доставити багато чого необхідного. Зараз ми їдемо на схід лише тоді, коли відвозимо придбане авто або збираємо звітні розбиті, щоб тут відремонтувати. Наш фонд уже давно відправляє посилки «Новою поштою». Абсолютно безоплатно! Волонтерам пошта надає такі бонуси. І практично в усіх хлопців є можливість виїхати в ближнє місто, щоб забрати посилку з поштою в будь-який час доби. Це ж значно дешевше — економить час і кошти. Всі щасливі й задоволені. ■

■ ІСТОРІЯ УСПІХУ

Зірки контенту

Як молоде подружжя із села Засулля Лубенського району зайнялося блогерством і за порівняно короткий час досягло популярності в соцмережах

Ганна ЯРОШЕНКО
Полтавська область

У новоспеченого блогера, автора відеоконтенту на тему приготування їжі Ігоря Шпигунова часто цікавляться, чи не працює він, бува, шеф-кухарем. Це й не дивно з огляду на те, як вправно молодий чоловік нарізає, шаткує овочі, як упевнено почувається на кухні. Втім, як з'ясувалося, Ігор не має жодного стосунку до кулінарних професій: здобувши в Полтавській аграрній академії (нині — університет) престижну спеціальність «Фінанси та кредит», працює торговим представником фірми «Торговий дім «Ресурс». Він зауважує, що до того, як разом зі своєю дружиною Анною почав знімати кулінарне відео, вважай, зовсім не стояв біля плити. Їсти в їхній сім'ї зазвичай готувала його друга половинка.

«Коли говорю, що моя спеціальність жодним чином не пов'язана з кулінарною сферою, дехто не може в це повірити. Але так і є. Якщо чесно, раніше міг хіба що яєчно підсмажити собі на сніданок або зварити гречку, коли дружина була у від'їзді. Хоч загалом у дитинстві, юності мені подобалося куховарити, — запевняє Ігор Шпигунов. — Чому ми з Анею почали займатися блогерством? Чіткої відповіді на це запитання в мене немає. Якимось мені на очі потрапили кілька прикольних відеосюжетів блогерів. Вони справили настільки позитивне враження, що захотілося й самому долучитися до цієї справи. Тож усе розпочалося наприкінці минулого літа. Коли спробував створювати відео, мені сподобався сам процес зйомок, монтаж».

«Instagram і особливо YouTube люблять наполегливих»

Ігор не приховує, що спершу змушував дружину (або, висловлюючись дипломатичною мовою, заохочував) разом знімати контент. Анна не вірила в успіх цієї справи та й узагалі не бачила себе з чоловіком у ролі блогерів. До того ж була зайнята вихованням дитини: на ту пору у подружжя була лише донечка Софійка.

«Ми пробували створювати контент, знімаючи відео на різні теми. Але коли поділилися відеороликом про приготування їжі, я помітив, що аудиторія це найдуше сподобалося, — розказує про подробиці Ігор Шпигунов. — Відтак ми продовжили розвивати наш блог, зупинившись на кулінарному напрямі. Таким чином, зупинившись на кухні, я набив руку, значно покращив свої здібності. Тому зараз, коли дружина відсутня, готую собі якусь більш вишукану страву, наприклад ту ж пасту карбонара, яку дуже люблю».

Нині подружжя блогерів транслює свої відео у трьох провідних всесвітньо відомих соціальних мережах: TikTok, YouTube та Instagram (до акаунта в Instagram прив'язана сторінка Ігоря Шпигунова у Facebook). Розповідаючи про «кухню» блогерства, мій співрозмовник зазначає, що в соцмедійному застосунку для створення й поширення відеофайлів та онлайн-трансляцій TikTok їхні з дружиною відеоролики дуже швидко набули значної популярності. Коли там блогери мали вже 30-40 тисяч підписників, у соцмережах Instagram та YouTube узагалі не було ніякого руху: ті ж самі відео набирали 3-4 тисячі переглядів — ото й усе.

«Я розумів, що тут щось не так. Якщо на мультимедійній платформі TikTok наші відео набирають мільйони переглядів, отже, людям подобається такий контент. І водночас користувачам соціальних мереж Instagram та YouTube це нецікаво. Ну не може ж такого бути! Урешті-решт дійшов висновку, що, аби завоювати аудиторію двох останніх соцмереж, просто потрібен час.

Загалом у мене склалося враження, що Instagram і особливо YouTube люблять впертих: там треба наполегливіше заявляти про себе й більше часу вичікувати. Принаймні на практиці вийшло саме так, — стверджує Ігор. — Завантажуючи наші відеоролики в застосунку TikTok, я вперто продовжував дублювати їх на платформі YouTube. І в один прекрасний період популярний відеохостинг теж почав нас просувати, виводячи наші відео в рекомендації. Наразі наш YouTube-канал має

269 тисяч підписників».

Блогер пригадує, що один їхній відеоролик став по-справжньому проривним. Ще коли в соцмережі TikTok контент подружжя набрав мільйон переглядів, Ігор та Анна Шпигунови створили дуже цікаве відео, присвячене приготуванню домашніх соковитих пельменів. Саме воно й дало значний прорив у завоюванні аудиторії: набрало 12 мільйонів переглядів! «Водночас цей відеоролик викликав фурор і в соцмережі Instagram. Відтоді й там наші відео стали попадатися в рекомендаціях, а це зі свого боку привернуло до нас увагу багатьох підписників», — констатує автор кулінарного блогу.

Ігор вважає, що їм із дружиною просто пощастило знайти свою нішу. «Контент, який ми створюємо, свого роду унікальний, нічого схожого в со-

Блогер пригадує, що один їхній відеоролик став по-справжньому проривним. Ще коли в соцмережі TikTok контент подружжя набрав мільйон переглядів, Ігор та Анна Шпигунови створили дуже цікаве відео, присвячене приготуванню домашніх соковитих пельменів. Саме воно й дало значний прорив у завоюванні аудиторії: набрало 12 мільйонів переглядів! «Водночас цей відеоролик викликав фурор і в соцмережі Instagram. Відтоді й там наші відео стали попадатися в рекомендаціях, а це зі свого боку привернуло до нас увагу багатьох підписників», — констатує автор кулінарного блогу.

цмережах я не бачив. Звичайно, фуд-блогерів дуже багато і з ними не так легко конкурувати, — погоджується він. — Проте в нас із Анею не просто кулінарний блог. Наші відеоролики неодмінно супроводжуються жартами, а також містять дискусійні моменти, що провокує користувачів соцмереж писати коментарі. Усе це заздалегідь заплановано. Але, вибачте, я вам не розкриватиму всіх секретів».

Мущу зазначити, що не всі коментарі до відео героїв цього матеріалу є позитивними. Багато хто з користувачів соцмереж звинувачує Ігоря у зверхньому ставленні до дружини, дещо грубій манері спілкування з нею, а дехто навіть характеризує їхні стосунки як аб'юзні.

«Іноді люди все, що бачать, сприймають за чисту монету, не розуміючи, що ми знімаємо відеоролики за певним сценарієм (тобто погоджуємо всі наші дії) і що зрештою використовуємо деякі прийоми заради того, щоб збіль-

Подружжя відеоблогерів Анна та Ігор Шпигунови.

шити кількість переглядів, — пояснює Ігор Шпигунов. — Окрім того, є хейтери, які постійно критикують, лишаять під відео негативні коментарі: серед нас достатньо індивідів, котрі здрають успіхам інших людей. Я, до речі, не застосовую фільтрів, тож жоден з коментарів не приховується. Бо переконаний, що негативні відгуки також потрібні. Адже тим же хейтерам наші підписники починають заперечувати, відтак зав'язуються дискусії, а в підсумку відео, що отримало багато коментарів, потрапляє в рекомендації».

Новоспечений кухар, якого багато хто вважає профі, готує страви для фуд-контенту за відомими рецептами. А його творчий підхід проявляється в тому, що від якихось інгредієнтів він відмовляється, водночас додаючи щось своє. «Може, у мене справді прихований кулінарний талант, але, як на мене, немає чогось особливо складного

ламні інтеграції плануються на певний час. Аби зняти рекламу, доводиться їздити до Києва. А в нас бувають непередбачувані обставини, що вносять свої корективи. Бо маємо поповнення в сім'ї: окрім Софійки, якій виповнилося 4 роки, у нас тепер є ще й немовлятко Єгорчик, якому лише 2,5 місяця. Із двома малими дітьми, самі розумієте, непросто. От, скажімо, нещодавно занедужала Софійка, а днів через 3-4 стало зле і Єгорчику. Лікарі поставили йому діагноз — бронхіт, поклали до лікарні. Через це графік зйомок реклами посунувся. До того ж не забувайте, що я маю ще й основну роботу», — нагадує Ігор.

Відео знімають на кухні орендованої квартири, не маючи професійного обладнання

А от постійно підігрівати увагу аудиторії, за словами блогера, не таке вже й складне завдання: просто треба періодично викладати в соцмережах нові відеоролики. Молодий чоловік переконаний: переважа фуд-контенту в тому, що їм із дружиною не потрібно щоразу змінювати формат відео чи шукати якусь нову ідею. Оскільки рецепти різні, відповідно і процес приготування страв не повторюється, тому людям завжди цікаво на це дивитися. Тож процес зйомок увесь час відбувається на кухні квартири, яку винаймає молоде подружжя, з іще радянськими трубами та батареями опалення.

«Іноді мені роблять закид: у вас, мовляв, такий класний контент, стільки підписників, то, може, пора хоча б квартиру з кращим ремонтом винайти. Та взагалі я помітив, що людям дужче подобається простота, — ділиться своїми спостереженнями наш герой. — Багато хто пише: «Ви такі яскраві, прості, щирі — це те, що у вас найбільше вражає». Звісно, стараємося урізноманітнювати подачу відеоматеріалу. Наприклад, дещо раніше видали кілька відео під однією рубрикою. Річ у тім, що в Японії є три фуд-блогери, які мають 30—50 мільйонів підписників у соцмережах. І от ми з Анею придумали такий сюжет: дружина показує мені на екрані мобільного телефону, як японський чудо-блогер готує якусь страву, ми виводимо відеозображення на великий екран, і я намагаюся повторити те, що він робить. А людям цікаво спостерігати, чи це мені вдасться. Щоб не зловживати однією й тією ж обстановкою, хочемо час від часу її змінювати. Наприклад, із настанням по-справжньому літнього тепла стають усе більш актуальними пікніки на природі. Тож зараз підготуємо мангал і невдовзі смажитимемо на ньому шашлики, разом поділившись із поцінову-

в тому, щоб приготувати якусь страву і зняти цей процес на відео. Заковика в тому, щоб зуміти все це нестандартно подати. От мої друзі, знайомі, з якими зустрічаюся на риболовлі, говорять: «Ти вмієш так подати відеоматеріал, що це неодмінно зачіпає за душу і хочеться передивлятися його знову й знову. Не кожен може отак зняти звичайний процес приготування їжі». Що ж, збоку, як кажуть, видніше», — усміхається Ігор.

Заяття, що спочатку для Ігоря й Анни Шпигунових було лише хобі, тепер, вважай, стало повноцінною роботою. Коли їхні відео почали набирати мільйони переглядів у соцмережах, у них з'явився помічник — менеджер, котрий веде перемовини з рекламодавцями, які хочуть замовити рекламу в їхньому блозі для просування своїх товарів та послуг в інтернеті.

«Коли виходиш на такий рівень і робиш рекламні інтеграції, це вже дається не так легко. Адже ті ж рек-

Ось так Ігор Шпигунов відсвяткував своєрідну перемогу, набравши перші сто тисяч підписників у соцмережі Instagram.

Фото надані Ігорем ШПИГУНОВИМ.

вачами нашого контенту, як зробити так, щоб цей процес був легким та приємним».

Обираючи, яку страву приготувати, подружжя блогерів мимоволі орієнтується на аудиторію. Це й зрозуміло. А от на запитання, яким стравам користувачі соцмереж віддають перевагу, Ігор Шпигунов дає неочікувану відповідь: «Здебільшого їм подобається не надто корисна хайпова (тобто нав'язана агресивною рекламою) їжа, зокрема хіти фаст-фуду на кшталт шаурми, картоплі фрі, сирних кульок, обсмажених до золотистого ко-

сті страви на кожен день. Скажімо, наш відеоролик про приготування страви-символу української кухні — борщу — набрав майже 5 мільйонів переглядів у спільноті TikTok і 2 чи 3 мільйони — в соцмережі Instagram. Відео про приготування крем-супу набрало 11 мільйонів (!) переглядів у тій же соцмережі Instagram. А приготовлений мною бограч вразив 4 мільйони користувачів застосунку TikTok, також його вподобали мільйон 300 тисяч користувачів соцмережі Instagram. До речі, це відео супроводжувалося розіграшем

дорогу оливкову олію?». Хоч вона й не набагато дорожча: я, скажімо, купив літр цієї олії за 130 гривень».

Ігор зауважує: те, що їхні відео набирають багато переглядів, мотивує, додає натхнення. Якщо ж переглядів не так багато, він починає аналізувати, що пішло не так, дивиться, на якій секунді люди почали втрачати цікавість до їхнього відеопродукту й переключилися на інше відео. Зробивши висновки, наступний відеоролик намагається зняти краще.

«Якщо порівняти наші останні відео з тими, що викладені місяць чи півтора місяця тому, то вже видно, що зараз знімаємо на значно вищому рівні, — хвалиться досягненнями відеоблогер. — Хоч ми не маємо якогось професійного обладнання. А освітлення створює лампа, що висить над кухонним столом. Безперечно, зі світлом треба ще працювати, і я по змозі це роблю, щоб дещо вдосконалити наші відео. Так, усе це затягує. І з огляду на значну кількість підписників ти вже не можеш усе кинути й більше цим не займатися. Звичайно, іноді, бува, «сідають батарейки». Тоді розумію, що треба «перезарядитися»: вибратися на риболовлю чи десь потусуватися з друзями. Та минає день-два — і вже міркуєш, чим іще здивувати наших прихильників у соцмережах, плануєш, що зніматимеш, пишеш сценарій і рухаєшся вперед.

Ясна річ, зважаючи на нинішні обставини, нам краще було б перебраться до Києва. Бо маємо багато цікавих пропозицій, реалізувати які, живучи в селі, просто неможливо. Скажімо, нас запрошують до століці не тільки на зйомки реклами, а й на блогерські вечірки, усілякі телешоу. Але поки що не плануємо щось змінювати. Бо в Засуллі проживають і наші з Анею магусі, тож за потреби можемо на деякий час лишити на них дітей. Та навіть коли знімаємо відео, відвозимо доньку й сина до бабусь — без їхньої допомоги й підтримки в нас навряд чи щось вийшло б».

Насамкінець Ігор Шпигунов жартує: мовляв, був занадто відвертим під час нашої роз-

Обираючи, яку страву приготувати, подружжя блогерів мимоволі орієнтується на аудиторію. Це й зрозуміло. А от на запитання, яким стравам користувачі соцмереж віддають перевагу, Ігор Шпигунов дає неочікувану відповідь: «Здебільшого їм подобається не надто корисна хайпова (тобто нав'язана агресивною рекламою) їжа, зокрема хіти фаст-фуду на кшталт шаурми, картоплі фрі, сирних кульок, обсмажених до золотистого кольору у фритюрі. Відеоролики, що демонструють приготування подібних страв, викликають шквал уподобайок та коментарів. Згідно з моїми спостереженнями, варто приготувати перед камерою якийсь корисний салатик — такий відеоролик сподобається щонайбільше 300-500 особам. Якщо ж зняти процес приготування у фритюрі солоних сирників із моцарелою та курячим фаршем, таке відео набирає 2-3 мільйони переглядів.

льору у фритюрі. Відеоролики, що демонструють приготування подібних страв, викликають шквал уподобайок та коментарів. Згідно з моїми спостереженнями, варто приготувати перед камерою якийсь корисний салатик — такий відеоролик сподобається щонайбільше 300-500 особам. Якщо ж зняти процес приготування у фритюрі солоних сирників із моцарелою та курячим фаршем, таке відео набирає 2-3 мільйони переглядів.

Іще людей цікавлять про-

набору каструль німецького бренду Krauff. У підсумку його власником став один чоловік з Тернопільської області.

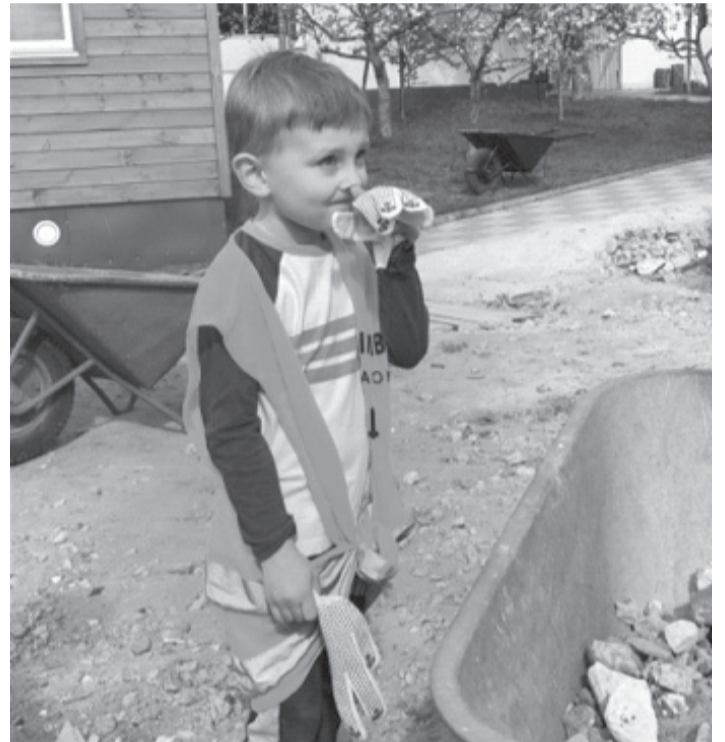
Забув сказати про ще один важливий нюанс: якщо страва виходить занадто дорогою, вона, як правило, набирає менше переглядів. Люди здебільшого воліють споглядати за приготуванням їжі з продуктів, які є в холодильнику. Тож, коли замість звичної соняшникової олії наливаєш на сковорідку оливкову, вони реагують так: «І де ви в селі знайшли

мови, видав багато секретів успішного блогерства. Тож, якби раптом і я почала цим займатися, у мене були б великі шанси скласти конкуренцію молодому подружжю. «А загалом, коли в мене запитують, у чому секрет нашого успіху, відповідаю, що й сам цього не знаю. Чому ми з Анею подобаємося аудиторії, для нас самих це є загадкою. І мені досі не віриться, що ми є парою блогерів. Принаймні я себе, чесно кажучи, таким іще не відчуваю», — зізнається молодий чоловік. ■

■ ДОБРА СПРАВА

Сміливий відновлювати

До роботи волонтерів у Гостомелі приєднався новий помічник — п'ятирічний Кирило

Наймолодший волонтер Кирило.

Олеся МАЗУРКОВА, студентка Київського університету імені Бориса Грінченка

Завдяки організації «Сміливі відновлювати» впродовж 18 місяців активної роботи волонтерів було розчищено більш як 170 зруйнованих приватних будинків і мінімум 130 завалів квартир. За цей час до ініціативи доєдналося 2 тис. 200 охочих. Щовихідних та іноді в робочі дні добровольці виїжджають на толоки до Київської області. Працюють переважно в Ірпені, Бучі, Гостомелі та навколишніх селах.

Цього разу група волонтерів опинилася в Гостомелі, де потрібно було розчистити територію від залишків будинку, який розбомбили рашисти ще 2022 року. Роботи багато, тому налічувалося в команді вісім осіб, аж доки не з'явився Кирило — хлопчина зі смішною чуприною та широкою усмішкою. Спочатку він спостерігав звіддала, та за деякий час підійшов до дівчат і почав допомагати складати цеглини до будівельної тачки.

Робота ніби й нескладна, та якщо робити це без рукавиць, то можна швидко пошкодити долоні. Аби уникнути цього, новоспеченого волонтера ними забезпечили. Звичайно, рукавички виявилися завеликими для дитячих ручок, та Кирило це абсолютно не турбувало. Він з азартом поринув у роботу, аж наша команда здивувалася, що він так легко покинув смартфон, із яким до цього не розлучався. Саме тому хлопчикова видали ще й помаранчевий жилет з назвою організації на спині, аби він нічим не відрізнявся від старших колег.

Власник території й водночас прадід Кирила пан Микола з посмішкою спостерігав за хлопцем та іноді, більше для годиться, казав, аби малий не заважав волонтеркам. Проте останні були тільки раді мати в компанії такого помічника, котрий з ентузіазмом носив цеглини, навіть не задумуючись про відпочинок.

За кілька годин настав час обідати, і всі радісно вирушили за господарями. Швидко попоївши, волонтерки повернулися до роботи, Кирило ж зник... десь на пів години. Згодом хлопчина повернувся з надувним м'ячем, який почав кидати просто під ноги дівчатам — запрошував до гри, тому кілька охочих перепочити відволіклися від своїх завдань та доєдналися до малого. На подвір'ї ігрового майданчика не було, тож довелося імпровізувати: спочатку по черзі кидали м'яча в пусте відро для цеглин. Та за деякий час ця розвага набридла хлопчикова, й він виявив бажання проїхатися на будівельній тачці. На аргумент, що вона брудна, лише знизав плечима й застрибнув у неї. Якби «Форсаж-11» знімали в Україні, вони точно взяли б до себе Кирила на головну роль — він буквально літав подвір'ям зі щасливим вереском.

День уже потроху переходив у вечір, і настав час прощатися — більшість роботи було виконано. Наостанок вирішили взяти в малого коротеньке інтерв'ю, і коли виявилось, що хлопчині п'ять років, його автоматично записали в розряд наймолодшого волонтера організації «Сміливі відновлювати».

Ось так за один день стало більше на одного волонтера та на одну розчищену ділянку. ■

■ ЧАС «Т»

Хвилюється богиня Землі — Гайя

Чорний квадрат і нові дослідження з Хортиці представляють у прем'єрній опері композитори — Шевченківські лауреати

Валентина ГРИГОРЕНКО

Композитори Ілля Разумейко та Роман Григорів, які створюють разом сучасні опери, а за одну з них навіть отримали Шевченківську премію, — 10 травня у Києві представлять свій новий твір Gaia-24. Opera del Mondo. У триактній прем'єрній опері автори намагаються переосмислити наслідки руйнівної людської діяльності, зокрема російського вторгнення в Україну, в межах глобальної екологічної кризи.

Як з'явилась ідея? Свого часу знімали відео для опери Chornobyldorf на березі Каховського водосховища. А потім росіяни підірвали Каховську ГЕС, вчинивши черговий воєнний злочин та акт екоциду. Задум крутився у головах. Вирішили, що нову оперу починатимуть створювати з осмислення вимушених трансформацій каховського пейзажу. Бо підірвав дамби — найбільша екологічна катастрофа з часів Чорнобиля, що вплинула на зміну ландшафту. Це місце — гаряча точка, де можна спостерігати боротьбу природи з людиною.

«Підірвав Каховської дамби у такий варварський спосіб був екоцидом. Там убили багато людей, брудна вода потекла в Чорне море. Але насправді й побудова дамби була екоцидом сталінської політики індустріалізації. Вода витекла, все засіялось тополею і вербою. Зараз на цій території півтораметровий ліс, повертаються птахи. Ландшафт змінюється: з'являються річки, формуються острови. Дуже швидко природа забирала своє, попри руйнації війни», — розповів композитор Ілля Разумейко.

Роботу над оперою Gaia-24 почали восени минулого року. На

Марічка Штирбулова. Репетиція.

південному та східному узбережжю острова Хортиця разом з оператором-постановником Денисом Мельником спеціально знімали відео. Тоді у річку занурили фортепіано і на підводний мікрофон записали його звуки. Поєднали ландшафт, музичний інструмент та тіла-символи головних архетипічних героїв. У кадрах — артисти Євген Бал та Катерина Гордієнко. Дівчина родом з Нової Каховки, а її мати досі перебуває на тимчасово окупованій росією території. Зйомки здійснювались у партнерстві з Національним заповідником «Хортиця». Фінансову підтримку на етапі досліджень та експедиції надали Стабілізаційний фонд культури та освіти-2023 Федерального міністерства закордонних справ Нідерландів та Goethe-Institut. Gaia-24. Opera del Mondo також отримала підтримку в межах програми (re)connection UA 2023/24.

Роман Григорів про постановку розповідає так: «Піаніно «Україна», виявляється, вміє плава-

ти. Але недовго. Треба лишень добре закрити кришку — й інструмент перетворюється на човен. Ми взяли дуже різних артистів, які поступово стали одним унікальним плем'ям. Використовуємо багато різноманітної музики: оперу і реп, авангард і поп, фольклор і реїв. Як частину опери буде використано композицію венесуельського діджея і професора Віденської консерваторії Хорхе Санчеса». Одна з виконавиць у постановці — Марічка Штирбулова.

У Києві світову прем'єру опери Gaia-24 показуватимуть у Міжнародному центрі культури і мистецтв. «Про сценографію ми думаємо в ширшому сенсі: сцена палацу, його підвали, Майдан та алея Героїв Небесної сотні, Дніпро та Каховське море, — уточнює Ілля Разумейко. — Але якщо казати про класичну сценографію, то у нас буде чорний квадрат з інструментами та людьми всередині. Ми співпрацюємо з Катериною Маркуш як художницею. Костю-

Композитори Ілля Разумейко та Роман Григорів. Фото надане Opera Aperta.

Відео для опери Gaia-24. Opera del Mondo знімали на Хортиці. Фото Дениса Мельника, надане Opera Aperta.

ми ще в процесі, вони різноманітні, залежать від музики та часто змінюються. Але для другої дії вже все готове — ми називаємо ці костюми «тими, що зробила мама». В другій дії ми працюємо з оголеним тілом».

Для опери Gaia-24 вже розписані закордонні покази. Постановка відкриватиме 16 травня Міжнародний фестиваль опери, музики та театру O.Festival у Нідерландах, у Роттердамі. У жовтні опера стане на 60-й Венеційській бієнале (La Biennale di Venezia) фіналом публічної програми Українського інституту (Ukrainian Institute). Цього року інституція акцентує увагу на темах Землі та Води, а також на проблемах з перспективи цих тем: досвід війни, екологічні катастрофи, забруднення води та повітря, міграція, вимушене переміщення, нерівність у продовольчій безпеці. Далі йдеться про покази у Відні та Берліні.

Нагадаємо, Гайя — богиня Землі з пантеону давньогрецької

міфології. У курсі «Обличчям до Гайї: вісім лекцій про новий кліматичний режим» французький філософ та антрополог Бруно Латур зазначає, що людуству слід престати сприймати Землю як декорацию людської історії та усвідомити, що Земля стає її головною дійовою особою.

На ідею нової вистави українських композиторів, які працюють у форматі Лабораторії сучасної опери Opera Aperta, вплинула книга Бруно Латура Facing Gaia. За його теорією, Гайя — це єдиний організм, уся земля, планета людей, неорганічні й органічні сполуки. Бруно Латура не стало 9 жовтня 2022 року в Парижі. Його останній опублікований текст був присвячений війні росії проти України. Сучасну російсько-українську війну французький філософ порівняв з військовою людства проти природи та нашої планети, згадуючи «Царя Едіпа» Софокла та говорячи про Europe in interregnum — Європу в часи Міждарів'я. ■

■ ТУР

МУРуємо зі славними іменами

Реп-мюзикл про письменників «Розстріляного відродження» представляють у кількох містах

Андрій ХОДЬКОВ

МУР — це молодий музичний проєкт, що в своїх треках висвітлює одну з найбільш трагічних сторінок українського народу ХХ століття — «Розстріляне відродження». Ідея записати альбом про репресованих поетів виникла в Олександра Хоменка по приїзду в Київ з окупації в Ясногородці. Тоді Олександр зібрав кістяк майбутнього гурту, до якого ввійшли Віктор Ткаченко, Микола Шмундир, Олександр Заїка.

«Повномасштабне вторгнення кардинально змінило наш світогляд. У нас прокинулось наше коріння, ми зрозуміли, що ми любимо, що нас цікавить і чого ми, на жаль, не можемо повернути, але можемо зробити так, щоб цього більше не повторювалось, вклавши найбільше зусиль», — поділився думками учасник гурту Олександр Заїка.

Першими роботами гурту були «МУР (Vol.1) та «Захалавна книжечка», а 16 вересня минулого року вийшов альбом — реп-мюзикл МУР «Ти (Романтика)», що «розірвав» мережу. Слухачі розділились на два табори — одні називають альбом шедевром десятиліття, інші критикують гурт за аматорство.

Нещодавно, 23 квітня, у Києві відбувся дебют мюзиклу «Ти (Романтика)» у стінах Міжнародного центру культури і мистецтв, який височіє над Майданом Незалежності за адресою: Алея Героїв Небесної сотні, 1. Місце проведення концерту було обрано символічно, у 1930-х роках минулого сторіччя підвали колишнього Київського інституту шляхетних дівчат слугували катівнями НКВС, куди відправляли всіх неугодних кривавому режиму.

У концерті історичні постаті зно-

ву ожили на сцені, вони постали перед глядачем справжніми, такими, як їх описували друзі в листуванні, дружини, колеги без зайвої ноти ідеалізації. Володимир Сосюра, наприклад, розкривається не тільки як ліричний поет та солдат 3-ї кінної дивізії, а й той, хто геть не вмів споряджатися бюджетом та з ким свариться дружина. Не забули й про Михайля Семенка та його любов до поезії, жінок та еротичних віршів. Павло Тичина постає генієм, що зламався під гнітом радянської системи, проміняв сонячні кларнети на закравлену дудку...

Реп-мюзикл МУР «Ти (Романтика)» тонкою червоною лінією проводить паралель між подіями сторічної давнини та нашим сьогоднішнім. «Що сталося потім — навіть страшно розповісти: тіла падали на землю, їх зривало, наче листя. Алмазне і Дебаль-

Реп-мюзикл МУР «Ти (Романтика)» вже показали в Києві. Фото з сайту concert.ua.

цево — місця моєї слави, втоплені у крові, місця моїх кошмарів», — це уривок з пісні «Третя рота».

Як і понад сто років тому, українська нація змушена битися з нападниками з московії, які вдерлися на нашу землю. На фронті сучасної російсько-української війни, захищаючи свою країну від озброєних нащадків радянсько-тоталітарного кривавого звіра, мужньо полягли поети Гліб Бабіч та Максим Кривцов, на тимчасово окупованій Харківщині російські військові у 2022 році за-

стріляли письменника Володимира Вакуленка. І цей список, на жаль, має десятки імен. Сумно і боляче. Утім це привід не опустити руки, а перемагати країну-агресора, добре озброївшись і знаннями з української історії.

Гурт МУР із піснями за творами українських письменників ХХ століття вирушив у тур Україною, виступає в Рівному, Луцьку, Тернополі. Молоді виконавці інколи вживають лексику, яка не всім подобається. Слів із пісні не викинеш. ■

Валерія МУСХАРІНА

Ритмічна активність під час сну змушує мозкову рідину рухатися. Сон — це щось на зразок м'якого перезавантаження, тож повільні мозкові хвилі впливають на спокійний сон. До таких висновків дійшли науковці Медичної школи Вашингтонського університету в Сент-Луїсі, пише видання ArgTechica.

Коли ми активні, наші нейрони потребують енергії для живлення — приміром, під час вирішення проблем і запам'ятовування. Проблема в тому, що ці складні процеси залишають «сміття» після того, як поглинають поживні речовини. Коли ми спимо, нейрони використовують ритмічні хвилі, аби допомогти спинномозковій рідині рухатися через мозкову тканину, здійснюючи у процесі метаболічні «відходи».

Іншими словами, нейрони виносять накопичене «сміття», щоб воно потенційно не сприяло нейродегенеративним захворюванням. «Нейрони служать майстрами-організаторами очищення мозку», — каже дослідницька група WUSTL у дослідженні, опублікованому в журналі Nature.

Нейрони все ще активні під час сну — ось ще одна причина поспати принаймні вісім годин. Ми можемо цього не усвідомлювати, але мозок використовує цей період для важливої підзарядки, щоб позбутися «сміття», яке накопичувалося під час активної діяльності впродовж дня.

Вбудована «утилізація»

У результаті діяльності цих нейронів формуються фрагменти білка, пише ArgTechica. Дослідження показали, що через нестачу сну ці структурні елементи можуть накопичуватися й сприяти таким захворюванням, як хвороба Альцгеймера.

Мозок має якість утилізувати своє «сміття», це він робить через так звану глімфатичну систему, яка несе спинномозкову рідину через канали, розташовані поблизу кровоносних судин. Аби розібратися, чому глімфатична система скидає «сміття», учені групи WUSTL провели експерименти на мишах, вставляючи зонди з електродними в їхній мозок. Надалі вони знеболювали мишей кетаміном, викликаючи сон.

Нейрони випустили сильний струм після того, як тварини заснули. Хоча мозкові хвилі були в основному довгими і повільними, вони індукували відповідні хвилі струму в спинномозковій рідині. Виявилось, ця рідина справді протікає через тверду оболонку (зовнішній шар тканини між мозком і черепом), забираючи з собою накопичений непотріб.

Найкраща сторона для здорового сну: думки кардіологів

Так, уві сні ви насправді можете покращити здоров'я свого серця. Про це часто пишуть лікарі в наукових працях. «Достатній сон дозволяє організму відпочивати і відновлюватися, регулюючи гормони, які впливають на артеріальний тиск, запалення і рівень цукру в крові, — все це критично важливо для здоров'я серця», — каже Рігвед Тадвалкар, доктор медичних наук, сертифікований консультант-кардіолог у Центрі здоров'я Провіденс Сент-Джон.

Дослідження, опубліковане в березні 2020 року в Circulation, показало, що Американська асоціація серця вважає сон одним із семи найважливіших складників здорового серцево-судинного здоров'я поруч зі збалансованим харчуванням та фізичними вправами.

Кардіологи також визначають кращі пози під час сну для здоров'я серця, кілька тих, яких слід уникати, а також поради щодо того, як легко й здорово засинати, пише видання Parade.

Засинайте на боці, щоб краще дихати

Сон на боці, за словами експертів, допомагає впоратися з потенційно небезпечними наслідками апное сну — серйозним розладом, при якому дихання періодично зупиняється

я і як побічний ефект виникає хропіння.

«Апноє сну є одним із найнебезпечніших чинників ризику серцевих нападів у кардіології, якому досі не приділяється достатньо уваги, — каже Ренато Аполіто, доктор медичних наук, медичний директор лабораторії катетеризації серця з медичним центром університету Hackensack Meridian Jersey Shore. — Це пов'язано з гіпертонією, фібриляцією передсердь, прискореним серцебиттям, втратою та відсутністю спокою, що значно заважає фазі швидкого сну». Він додає, що сон на боці тримає дихальні шляхи більш відкритими і може покращити приплив крові від нижньої частини тіла до серця.

«У людей з нелікованим апное сну на спині, на відміну від бічного, може погіршити епізоди хропіння та паузи дихання, оскільки тяжіння на тканини горла блокуватимуть дихальні шляхи», — пояснює Роберт Салазар, доктор медичних наук, кардіолог з Меморіалу Германа в Х'юстоні.

До того ж варто утримуватися від сну на животі: «сон шлунка» давно вважається найменш здоровим, оскільки може перешкоджати дихальним шляхам, що також призводить до апное і негативно впливає на шийку та хребет. Це все викликає біль у спині, що є дуже поширеною проблемою серед населення будь-якого віку. Шанси щодо його виникнення зростають, згідно з даними Центрів з контролю та профілактики захворювань у США (CDC), заважають здоровому сну і не приносять ніякої користі серцю.

Експерти підкреслюють:

Сон на боці тримає дихальні шляхи більш відкритими і може покращити приплив крові від нижньої частини тіла до серця.

якщо у вас апное сну або хронічні хвороби серця, рекомендується надавати пріоритет боковому сну. Приміром, сон на боці з подушкою, засунутою між колінами, може зменшити тиск на спину. Однак застерігають: незалежно від того, впливає біль у спині на ваш сон чи ні, це питання потребує комплексної консультації з лікарем.

Правий чи лівий: на якому боці найкраще відпочиває мозок?

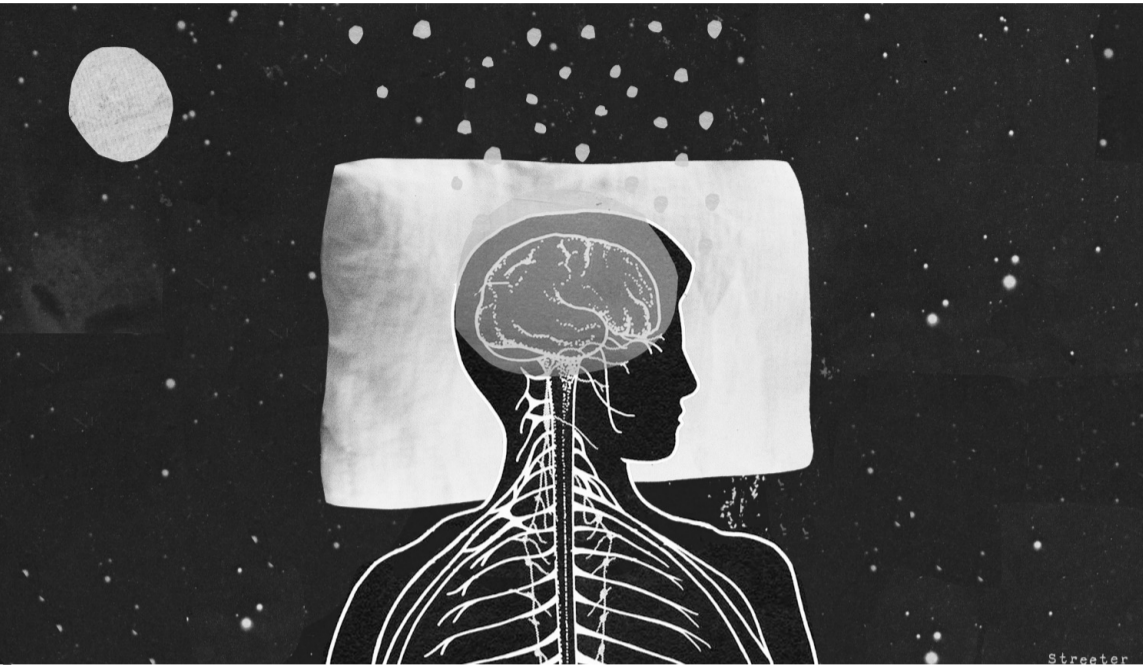
Оскільки мозок і серце працюють разом, для покращення здоров'я важливо підтримувати ці органи в найкращій формі.

Згідно з дослідженнями, бо-

СОЛОДКИХ СНІВ

Головний друг мозку

На якому боці варто засинати та як покращити режим сну

Ритмічна активність під час сну може змусити рідину в мозку рухатися.

Фото: iStock.

Сон є життєво важливим для людського організму.

Фото НАН України.

кове положення під час сну, як правило, покращує глімфатичну систему мозку, життєво важливу для видалення небезпечних залишків мозкової діяльності. Дебати про те, на якому боці варто спати, залишаються досі актуальними. Деякі дослідни-

ки пропагують «лівий сон» як більш ефективний, тоді як інші не бачать суттєвих відмінностей. Експерти зазначають, що сон на правому боці здатен захистити серце і полегшити проблеми, що виникають унаслідок апное сну або інших дисфункцій сну. Однак у відпочинку на правому боці є й інші переваги: він може бути корисним для людей із серцевою недостатністю або аритмією, кажуть лікарі.

Дослідження показали, що відпочинок на лівому боці змінює положення серця в грудях через тяжіння, що призводить

до зниження серцевого тиску та зміни електрокардіограми. Натомість, якщо спати на правому боці, серце утримується на місці легень.

Тим, хто вночі страждає на печію, варто надавати перевагу лівому боці і спеціально повертатися на нього під час сну. Сон на лівому боці часто допомагає при кислотному рефлюксі (типовому явищі, яке супроводжується печією і може виникнути після щедрої або занадто пізньої вечері). Коли ви спите на лівому боці, нижні м'язи стравоходу розташовуються вище за шлунок. Тому знижується імовірність того, що шлункова кислота надходить у стравохід.

Експерти радять, як покращити свій сон

По-перше, лікарі наполягають виконувати щоденні вправи (фізичні та розумові). Звички перед сном є дуже важливими. Однак те, що ви робите протягом дня, також має значення. Тренуйтеся щодня і робіть щось, аби стимулювати свій розум, наприклад, читайте або розв'язуйте кросворди. Це змушуватиме тіло і розум отри-

мувати корисну втому, а отже — допоможе швидше заснути і довше спати.

По-друге, налаштуйте режим сну. Спійте і прокидайтесь в один і той же час щодня, зокрема й у вихідні. Це сприятиме регулюванню «внутрішнього годинника», що допоможе покращити якість сну. Варто утримуватися від спокуси переспати більш ніж на годину, оскільки ця практика перешкоджатиме стабільності вашого режиму.

По-третє, створіть особливу рутину — переосмисліть свою діяльність перед сном. До того ж зменшіть «екранний» час перед тим, як лягти у ліжку, не сидіть у смартфоні чи комп'ютері. Замість цього можна розробити заспокійливі ритуали, такі як читання книги або техніки релаксації, сигналізуючи своєму тілу, що настав час розслабитися.

Наостанок, важливо уникати споживання алкоголю. Існує думка, що він може розслабити і викликати сон, але водночас заважатиме більш глибоким стадіям швидкого сну та часто змушуватиме вас прокидатися неспокійними посеред ночі й заважатиме повернутися до спокійного сну. ■

Олексій ПАВЛИШ

■ СПОРТИВНА ГІМНАСТИКА

Із мрією про Париж

Чоловіча збірна зі спортивної гімнастики виборола п'ять нагород на чемпіонаті Європи

Українські спортивні гімнасти регулярно радують нас нагородами на Олімпіадах: медальну естафету Олександра Береша, Валерія Гончарова та Ігоря Радівілова у 2016 році підхопив Олег Верняєв, який виграв змагання на брусах та став другим у багатоборстві. Щоправда, останні Ігри в Токіо Верняєв пропустив через допінгову дискваліфікацію, а команда через внутрішні чвари не змогла показати найвищі результати.

Але до Ігор-2024 в Парижі підопічні Геннадія Сартинського підходять уже зовсім в іншому статусі. За відсутності Верняєва новим лідером у вправах на брусах та в багатоборстві став Ілля Ковтун, який вже зібрав кілька нагород на світових і європейських форумах. Тримає рівень в опорному стрибку і Радівілов, який до бронзи Лондона-2012 точно хоче додати ще як мінімум одну медаль. А молоді та перспективні Назар Чепурний і Радомир Стельмах уже готуються з часом замінити своїх іменитих колег. Командної сили додало і повернення до змагань Верняєва. Тож наша збірна їхала на ЧЄ в Італії одним із головних фаворитів — і сповна підтвердила цей статус, вигравши медальний залік!

Спочатку 30-річний Верняєв виграв «срібло» у багатоборстві, довівши, що його ще рано списувати з рахунків. «На жаль, мені не вдалося повторити свій найкращий результат на брусах. Програму у вільних вправах теж трохи спростив. Та й загалом перед Іграми є в чому

Ілля Ковтун став головним героєм збірної на Євро — у його активі три «золота».
Фото: sport.ua.

додавати. Але впевнений, що все попереду. У цілому я задоволений «сріблом», ця медаль дає багато віри в себе перед Парижем», — прокоментував свій виступ Олег, який виборов 13-ту в кар'єрі нагороду ЧЄ.

Натомість Ілля Ковтун цього разу феєрив у фіналах окремих вправ. Спочатку він із ре-

кордом захистив звання чемпіона на брусах, а потім встановив новий особистий рекорд і на перекладині, завоювавши ще одне «золото».

Не залишилась без медалей чоловіча збірна і в опорному стрибку. До вісімки фіналістів пробилась Назар Чепурний та Ігор Радівілов, але до топ-3 вда-

лось пробитись лише Назару — в його активі дебютна «бронза», Ігор же через штраф за другий стрибок став лише 4-м.

Ну а вишенькою на торті став виступ наших хлопців у команді. Вигравши кваліфікацію, у фіналі підопічні Сартинського постійно наздоганяли титулованих британців. Пе-

реломити ситуацію на свою користь допомогли надзвичайно вдалі виступи Верняєва і Ковтуна на коні, а також Радівілова — на кільцях. Загалом українці вп'яте вибороли нагороду на Євро саме у команді та вдруге — золоту.

Ба більше, із п'ятьма медалями українські гімнасти тріумфували у загальному медальному заліку, а Ілля Ковтун став першим нашим гімнастом в історії, якому вдалося виграти аж три «золота» на одному ЧЄ.

«Якщо чесно, я чекав на командне «золото» на ЧЄ всю свою кар'єру. Вважаю, що у нас зараз найкраща команда. А головне, що кожен з нас знає, де ще потрібно додавати. Звісно, готуємось до боротьби за нагороди в Парижі», — не приховував емоцій Верняєв.

«У нас зараз дуже непогана команда, яка, я впевнений, буде боротися за призові місця на усіх змаганнях. На цьому ЧЄ я всіма задоволений. Це прогрес не одного гімнаста, а прогрес команди. П'ятірка Верняєв, Ковтун, Радівілов, Чепурний та Стельмах є найкращою в Україні, тому перед Іграми нічого змінювати не будемо, аби лише хлопці були здоровими», — поділився планами на майбутнє Сартинський. ■

■ БАСКЕТБОЛ

Золоті аргументи

Поклавшись на вихованців власної школи, баскетбольний «Дніпро» вдруге в своїй історії виграв чемпіонський титул

Григорій ХАТА

Пройшовши практично на одному диханні турнірну дистанцію, здобувши за сезон 32 перемоги в 34 матчах, «Дніпро» вдруге в своїй історії став чемпіоном України. У фінальній серії «плей-оф» до двох перемог дніпряни упевнено здолали дебютанта суперліги «Рівне». Чемпіонську крапку підопічний Володимир Ковалев поставили на паркеті суперника, вигравши другий матч з рахунком 71:50.

Бажання штучно розтягувати серію, щоб оформити чемпіонський тріумф на домашній арені, баскетболісти «Дніпра» не мали. «Приємно було б закінчити серію вдома при домашніх уболівальниках. Але дуже хотіли зекономити сили і закінчити серію швидко», — визнав лідер дніпровського колективу Станіслав Тимофеєнко, котрий за підсумками сезону отримав звання MVP сезону.

Загалом, як і належить чемпіонському клубу, за підсумками сезону дніпрянам дісталися практично всі індивідуальні титули. Кращим тренером суперліги-2023/2024 визнали їхнього наставника Володимира Ковалева, Максим Закурдаєв отримав приз кращого захисника, а Володимир Конев здобув звання кращого форварда.

«Ми весь сезон багато працювали. Це була тяжка робота. Я дякую хлопцям за те, що вони витримали цей тиск, витримали до кінця. Вони молодці. Емоції такі, що порожньо зараз. Ми зробили справу, і трохи можна розслабитись», — зазначив очільник «Дніпра».

Пресслужба «Дніпра» уточнює, що 14 із 15 гравців, які виступали за дніпрян у чемпіонському сезоні, є вихованцями дитячо-юнацької школи клубу.

Так само з місцевої баскетбольної школи свій спортивний шлях розпочинав і весь тренерський штаб «Дніпра», що додає особливого значення його чемпіонству.

Баскетболісти «Дніпра» й справді попрацювали в сезоні-2023/2024 на славу. Лише дві поразки за весь сезон підтвердження. Одного разу вони поступилися в «регулярці», іншої невдачі вони зазнали в півфіналі. В обох випадках їхніми кривдниками були «Черкаські мавпи», зустрічі з якими, думається, надовго залишаться в пам'яті чемпіонів.

Особливо пам'ятною для них буде заключна третя гра півфінальної серії проти черкащан, у якій підопічним Ковалеву вдалося відіграти фору в 20 очок. Дніпряни визнають, що на допомогу їм у цій ситуації прийшла тривала пауза, що була викликана повітряною тривою. Проте суперники з Черкас наголошують, що перемога «Дніпра» у півфінальній серії є повністю заслугою та закономірною.

Далі ж у «плей-оф» гравці «Дніпра» рухалися без пригод і у фіналі з «Рівним» діяли збірано та відповідально (71:65, 71:50). Зробивши акцент на

Капітана «Дніпра» Станіслава Тимофеєнка визнали найціннішим гравцем суперліги-2023/2024.
Фото з сайту fbu.ua.

найціннішій грі в захисті, підопічний Ковалев не дозволили супернику показати свої кращі швидкісні якості.

Хай там як, а наставник новачка суперліги з Рівного Михайло Переверзій говорить, що його підопічні і без того стрибнули вище своєї голови: «Якби на початку сезону хтось сказав, що ми будемо боротися за золоті медалі і візьмемо «срібло», мабуть, тільки завзяті оптимісти могли припустити таке, причому жартома. Срібні медалі для команди, яка лише щойно підвищилася в класі?! Я думаю, що результат дуже непоганий. Хочу висловити слова подяки нашим гравцям, які провели дуже гарний сезон і заслужили ці нагороди».

Одним із лідерів «Рівного» в сезоні був їхній американець Елайджа Джойнер, котрий отримав звання кращого легіонера сезону. Не в останню чергу саме завдяки його старанням новачок елітного дивізіону до кінця витримав високий темп, підкріпивши звання другої команди «регу-

лярки» вигралем срібних нагород.

Зазначимо, що в півфіналі «Рівне» в двох матчах здодало «Київ-Баскет», який надалі, в серії за «бронзу», виявився сильнішим за «Мавп».

«Всі хочуть боротися за чемпіонство, але краще виграти серію за «бронзу», ніж програти у фіналі», — заявив очільник «Київ-Баскета» Дмитро Забірченко. Цікаво, що чемпіонат України-2023/2024 Забірченко розпочинав біля керма «Будівельника», проте, коли «гладіатори» через фінансові проблеми знялися з розіграшу, Дмитро перейшов до іншого столичного колективу, з яким підтвердив свої високі тренерські амбіції. ■

■ ОГолошення

Втрачене посвідчення серія УВД №221708, видане на ім'я ПЛЕШАКОВ Володимир Юрійович, вважати недійсним.

Віктор Скрипник
головний тренер ФК «Металіст-1925» (Харків)

«Кривбас» — потужна команда, яка заслуговує на найвищі місця».

Віталій МОХНАЧ

На 76-му році життя перестало битися серце відомого футбольного тренера Михайла Фоменка. «З Михайлом Івановичем пішла ціла епоха українського та світового футболу», — повідомили 29 квітня в Асоціації футболу Сумської області, звідки був родом знаний спеціаліст.

Істинний футбольний боєць, як його називали партнери по київському «Динамо» 1970-х років, останні роки Михайло Фоменко боровся з онкологічною хворобою і вже не був з головою занурений у футбольні справи.

Однак футбол був справою всього його життя. Діючи без компромісів, серйозно та відповідально, він завжди прагнув максимальної віддачі та шукав оптимальних рішень, потрібних для досягнення перемоги.

Переважно мовчазний, неймовірно зосереджений на результаті, Михайло Фоменко зазначав: «Думати про перемогу треба завжди, а чи вдасться це зробити — інша справа».

Уродженець села Мала Рибича, що на Сумщині, професійну кар'єру гравця він розпочав у сумському «Спартакі». Свої кращі футбольні роки як гравець Михайло Фоменко провів у київському «Динамо» Валерія Лобановського, з яким тричі перемагав у чемпіонаті СРСР, здобував Кубок володарів кубків-1975 та Суперкубок УЄФА. У той же період у складі збірної СРСР він отримав «срібло» чемпіонату Європи-1972 та «бронзу» Олімпійських ігор-1976.

Вимогливий до себе та інших, він наголошував, що є рівень, нижче якого опускатися не можна. Серйозне й відповідальне ставлення до своєї справи, без сумніву, було життєвим кредо Фоменка: «Який сенс виходити на поле, якщо не підкорювати максимальних висот?». При цьому Михайло Фоменко знав, що словами це не вирішується. «Кожен усе доводить своєю роботою: не розмовами, а роботою на полі», — підкреслював він.

Результативною та знаковою була тренерська робота Михайла Іванови-

ПАМ'ЯТЬ

Справа життя

Не стало тренера-педагога, з яким пов'язані знакові віхи вітчизняного футболу

Українські футбольні вболівальники запам'ятають Михайла Фоменка як націленого на максимальний результат гравця та тренера.
Фото з сайту www.bbc.com.

ча. Під його орудою в 1993 році київське «Динамо» здобуло свій перший титул чемпіона України. А за часів роботи з національною збірною України (2012—2016 роки) Михайло Іванович був першим, під чий керівництвом «синьожовті» успішно подолали кваліфікаційний відбір на чемпіонат Європи.

Футболісти говорили про нього як про досить вимогливого наставника. А він без проблем визначав тих, у кого горять очі. І саме такі гравці потрапляли до «основи» його команд.

Фоменко бажав серйозного ставлення до справи. Тренер охоче ділився з футболістами своїм професійним досвідом. Пояснявав, як досягається результат на футбольному полі. На життя він

дивився без рожевих окулярів і зауважував, що працювати треба не впівоберта і не на три чверті, а на повну.

«Потрібно зробити більше, ніж від тебе вимагають. І тоді буде результат», — зауважував Михайло Фоменко. Ці слова точно окреслюють життєву логіку Михайла Фоменка. І саме вона, думається, може допомогти наступним поколінням вітчизняних футболістів та тренерів наблизитися до омріяних висот і послужить орієнтиром на їхньому професійному шляху.

Особисто з Михайлом Івановичем був добре знайомий редактор «України молоді» Михайло Дорошенко: «За сходженням Михайла Фоменка у футболі я спостерігав спершу з преси, відколи в

сумському «Спартакі» заявив про себе ще зовсім юний захисник із Краснопілля. Згодом його запросили в тоді ще ворошиловградську «Зорю», де мій земляк виявив талант надійного, як казали — непрохідного, оборонця. Фоменка помітили в столиці — і ось він уже в легендарному «Динамо». Ба більше — Михайла, не просто потужного захисника, а й виважену, скромну особистість обирають капітаном того «золотого» складу команди. Тоді, в другій половині 70-х, коли Фоменко разом із партнерами досягли вершини слави після багатьох чемпіонських та кубкових здобутків на внутрішній арені і, звичайно, виграних Кубка кубків і Суперкубка УЄФА, ми й познайомилися на стадіоні після одного з матчів, а потім зустрічалися в його затишній київській квартирі. Я, студент факультету журналістики Київського національного університету, брав у «тезки в квадраті», як іноді його називав, інтерв'ю для однієї з газет. Говорили не лише про футбол — про рідну Сумщину, життя в Києві, його плани. Учасницею тих приятельських розмов була й дружина Валя, також землячка (із села Коровинці вже мого, Недригайлівського, району). Така ж людяна і проста, як і її чоловік. А ще — дбайлива господиня, що притаманне далеко не всім друзинам відомих футболістів.

Після повернення на Сумщині та тренерської роботи на Сумщині, вже коли Фоменко очолював «Динамо», а потім і збірну України, ми знову стали бачитись частіше, в складі журналістського пулу мені випало неодноразово бувати на зарубіжних іграх головної команди країни, де теж, особливо дорогою в літаку, могли спілкуватись.

Михайло Фоменко — особливий тренер. Мислячий наставник з педагогічним підходом, він не впливав на підопічних натиском і накачками, сам ставився до гри вдумливо та творчо, вчив цього й вихованців. Не знаю серед футболістів із високими досягненнями випускників педагогічних інститутів. Фоменко вступив у «пед», коли виступав за «Зорю». Він закінчив педагогічний інститут, а з часом став тренером-педагогом».

Пухом земля. ■

ПРЕМ'ЄР-ЛІГА

Випробування на міцність

В елітному футбольному дивізіоні тривають тренерські ротації, а «Шахтар» та «Динамо» продовжують чемпіонські перегони

Григорій ХАТА

Кількість тренерських відставок, які сталися в клубах УПЛ під час нинішнього сезону, просто вражає. Від старту чемпіонату до моменту, коли учасники перегонів подолали 26 ігрових турів, своїх наставників змінили 11 колективів. А «Кривбас», «Рух», «Чорноморець», «Олександрія» та «Оболонь» — це саме ті команди, котрі продовжують рухатися, як-то кажуть, на старому потенціалі. Інші ж клуби на різних етапах поточної турнірної дистанції вже змінили своїх керівників, намагаючись вочевидь у такий спосіб додати своїм проектам додаткової енергії та драйву.

А найсвіжіша тренерська відставка відбулася в «Колосі». Після того, як команда з Ковалівки на власному полі в 26-му турі розписала «суху» нічию з «Олександрією», президент клубу Андрій Засуха оголосив, що місце Ярослава Вишняка на чолі колективу посяде Олександр Поздєєв. Добре знайомий зі структурою «Колоса», новий очільник першої команди раніше працював з ковалівською молоддю. Тепер перед ним стоїть завдання поживити атмосферу в головному колективі й допомогти амбітній команді на фініші сезону зберегти обличчя та захиститися від можливого провалу до зони, в якій ведеться боротьба за виживан-

ня. Після рестарту чемпіонату в дев'яти матчах «Колос» здобув лише дві перемоги й безповоротно втратив усі шанси на єврокубки. А це, без сумніву, не той результат, про який мріє честолюбний президент клубу. І виліт «Колоса» з першої вісімки переповнив чашу терпіння Андрія Засухи.

Короткочасні спалахи ігрової майстерності, котрі демонстрували футболісти «Колоса» в останні місяці, досі не гарантували клубу спокійного фінішу. Ситуація ж у нижній частині турнірної таблиці настільки поживилася, що «Минай» уже не виглядає безапеляційним кандидатом на виліт. На останньому місці несподівано опинився «Металіст-1925»

ТАБЛО

Чемпіонат України. Прем'єр-ліга. 26-й тур. «Дніпро-1» — «Динамо» — 1:2, «Минай» — «Чорноморець» — 2:0, ЛНЗ — «Шахтар» — 0:3, «Рух» — «Верес» — 3:1, «Зоря» — «Оболонь» — 0:0, «Колос» — «Оболонь» — 0:0, «Кривбас» — «Металіст-1925» — 3:0, «Полісся» — «Ворскла» — 1:0.

Турнірне становище: «Шахтар» — 61 (25 матчів), «Динамо» — 57 (25), «Кривбас» — 54, «Дніпро-1» — 45, «Рух» — 44, «Полісся» — 42, ЛНЗ — 32, «Ворскла» — 30, «Колос» — 29 (25), «Чорноморець» — 29 (25), «Зоря» — 27 (25), «Олександрія» — 26, «Оболонь» — 22, «Верес» — 20 (25), «Минай», «Металіст-1925» — 19.

з іменитим Віктором Скрипником. Коли у грудні, одразу після завершення першої частини чемпіонату, він переходив із «Ворскли» до «металістів», усе виглядало так, що фінансові проблеми харківського клубу, котрі виникли по ходу сезону, вирішені.

Гравці в меншості, «Динамо» на останніх хвилинах вирвало перемогу в «Дніпра-1» і залишилося в чемпіонській гонці.
Фото з сайту www.scdnipro1.com.ua

Новий генеральний спонсор виглядав надійною опорою й обіцяв добру підтримку. Утім, схоже, ситуація в харківському клубі нині не найкраща: після рестарту першості нова команда Скрипника не виграла жодного матчу й закономірно опустилася на дно турнірного протоколу.

Натомість «Минай» після приходу в листопаді 2023 року на тренерський місток Желько Любеновича хоч і не одразу, але відшукав свою гру й поступово почав колекціонувати переможні рахунки. І тепер у закарпатського колективу існує реальна можливість уникнути не тільки останнього місця, а й перехідних мат-

чів на вибування. Звісно, в цьому питанні наразі не все залежить від «Минаю», утім різнонаправлені рухи команди Любеновича та інших претендентів на виліт очевидні.

Натомість нагорі турнірної таблиці все більш-менш зрозуміло. Призова трійка команд вимагується всечіткіше. «Шахтар» та «Динамо» продовжують чемпіонські перегони, й вирішальною для їхнього місцезоположення буде почергова зустріч «гірників» з «Дніпром-1» та «Динамо». А за бронзову позицію тримається «Кривбас», і шансів залишитися без призивів у нього практично немає. ■

ПОГАНІ НОВИНИ

Плани монарха

Королівський палац зробив заяву про стан здоров'я Карла III

Марія НЕВЗГЛЯД

Букінгемський палац практично ніколи не звертає увагу на чутки про членів королівської сім'ї. Однак цього разу було вирішено відреагувати на інформацію, що поширилася в мережі. За інформацією інсайдера, стан здоров'я Карла нібито так стрімко погіршується, що вже розпочато завчасну підготовку до неминучого похорону монарха. У відповідь на це повідомлення було опубліковано офіційну заяву від Букінгемського палацу. Її опублікувало, зокрема, видання The Sun.

У заяві йдеться, що лікарі «достатньо задоволені результатами лікування». І хоча його курс хіміотерапії все ще не закінчено і монарх продовжуватиме лікування, наразі стан здоров'я Карла дозволяє йому частково повернутися до виконання своїх королівських обов'язків. А вже останні 11 тижнів — після того, як на початку лютого було оголошено, що в короля виявили рак, він був змушений усунутись від своєї звичайної роботи, пов'язаної з офіційними публічними появами. Більшість цього часу Карл, як стверджують представники палацу, продовжував виконувати свої обов'язки дистанційно, займаючись документами та

Король Карл III частково повернеться до своїх обов'язків.
Фото з сайту focus.ua.

щотижня зустрічаючись із прем'єр-міністром. Тепер лікарі дозволили королю провести «низку заходів».

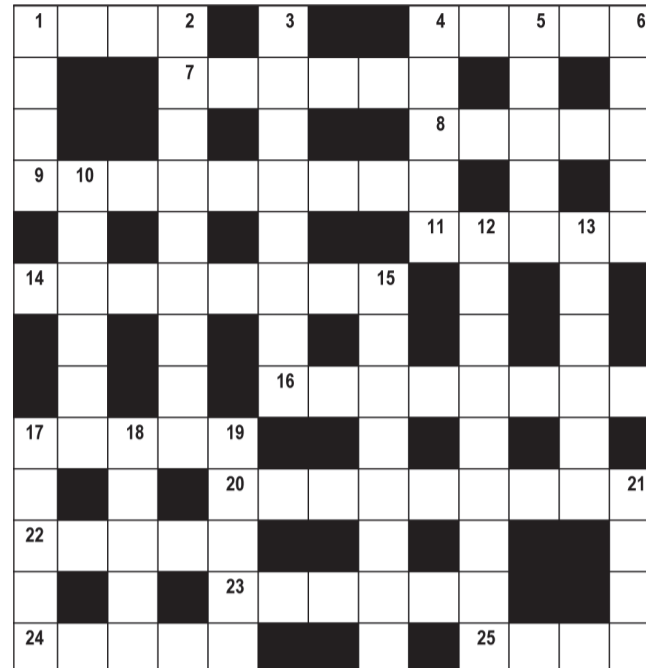
Першим із таких заходів стане його спільне з дружиною Каміллою відвідування одного з лондонських шпиталів, що спеціалізується на лікуванні онкології. Причому він з'явиться не як пацієнт, як це було останнім часом, а як офіційний гість. Карл поговорить там із пацієнтами та співробітниками про їхні проблеми. Цей візит монарха відбудеться вже днями, точніше 30 квітня. А в червні,

як було оголошено, король і його дружина прийматимуть у палаці імператора Японії, що має прибути зі своєю дружиною до Британії з офіційним візитом.

Зауважимо, що влітку королівська сім'я зазвичай бере участь у великій кількості таких заходів, як королівські стрибки в Аскоті, великі прийоми в саду Букінгемського палацу і, звичайно, великий військовий парад на честь офіційного дня народження монарха — Trooping the Colour. Однак поки що незрозуміло, чи з'явиться Карл хоча б на одному з них.

У заяві йдеться про те, що це «можливо, але не гарантовано». Лікарі стежитимуть за станом монарха й ухвалюватимуть відповідні рішення, оскільки медики «не хочуть ризикувати здоров'ям короля». Хоча той і намагається триматися бадьоро, почуватися він погано. При цьому лікарі налаштовані вже не так оптимістично, як на початку, коли вони тільки виявили в Карла рак і почали лікування.

Звичайно, всі продовжують сподіватися на краще, проте все може статися. ■

КРОСВОРД ВІД МАЛАНКИ №18

По горизонталі: 1. Місто в Єгипті, де розташовані знамениті піраміди та Сфінкс. 4. Середньовічне єврейське громадське самоуправління. 7. Кисломолочний напій. 8. Князівський чи боярський дім на Русі. 9. Урядова установа, яка відає державними коштом, державним майном. 11. Залізні чи дерев'яні пруті на вікнах в'язниці. 14. Давня столиця єврейської держави, де стояв головний храм. 16. Великий промисловий центр на Дніпропетровщині. 17. Жіночий стан. 20. Слово, яким українці називали Голodomор, коли про це було заборонено говорити. 22. Вид громадського транспорту, де практично не буває затарів. 23. Шлях, напрямок, стежка. 24. Дохід від здачі в оренду землі, майна. 25. Земноводна тварина, яка стала символом заздрості.

По вертикалі: 1. Німецький варіант імені Іван. 2. Дощатий настил під стелею для зберігання речей. 3. Модна в другій половині XIX ст. широка спідниця на тонких обручах, яку одягали під основну для додавання пишності. 4. Гроно калини. 5. Отруйна змія. 6. Карпатський етнос, переселений із Польщі до України під час операції «Вісла». 10. Іспанська націо-

нальна розвага, бій бика з тореадором. 12. Збування застарілого товару за акційними цінами. 13. Деревина, що осіла на дно водойми. 15. Прилад для підсилення звуку, яким користуються співаки на концертах. 17. Середньозазійський полководець, дуже популярний у радянські часи. 18. «Земелька ся була Латинська, завзятий цар в ній був...; старий скупиндя — скурва свинська, дрижав, як Каїн, за алтин». (Іван Котляревський). 19. Малина, полуниця, кавун. 21. Донька Ярослава Мудрого, що стала королевою Франції. ■

Кросворд №17 від 24 квітня

Наш партнер — Європейський фонд за демократію.

ПРИКОЛИ

Як же важко мовчати, коли тебе не питають.

У Прощену неділю телефонувала в банк. Кредит так і не простили. Безбожники.

Жінка завжди права! Не права тільки тоді, коли винна. Але хіба жінка винна, що завжди права?

— Привіт, куме! Як поживаєте?
— Як гарбуз.
— А то як?
— Живіт росте, а хвостик сохне.
— Куме! Ви ідіот? Цитрамон-Дар-

ниця — це не поїзд!

Я обираю здорову їжу, тому на вечерю з'їла три здорові відбивні, три здорові картоплини і випила здоровенний бокал вина.

Дача — це чудове місце, де маленький саджанець стає деревом, посіяне насіннячко — рослиною, а людина стає раком.

— Як ти ставишся до садомазо?
— Чудово!
— Ну збирайся, поїдемо в сад, дерева вапном мазати будемо.

ПОГОДА

2–3 травня за прогнозами синоптиків

Київ: хмарно, без опадів. Вітер північно-східний, 1-3 м/с. Температура вночі +13...+15, удень +16...+21. Післязавтра вночі +12...+13, удень +13...+17.

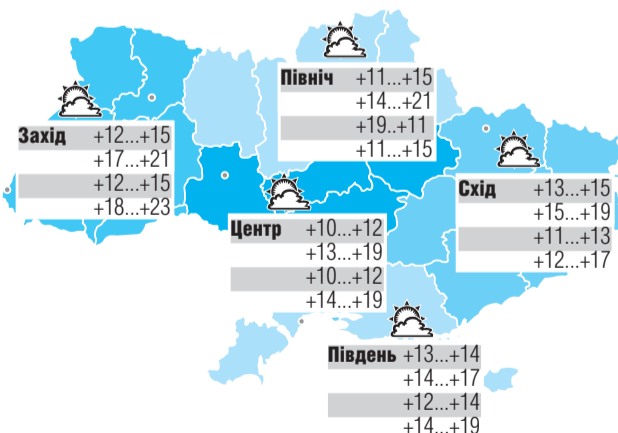
Курорти Карпат: хмарно, невеликий дощ.

Славське: вночі +9...+10, удень +10...+14.

Яремче: вночі +7...+8, удень +8...+10.

Міжгір'я: вночі +9...+10, удень +12...+16.

Рахів: уночі +6...+8, удень +8...+11.

Передплатні індекси: 60970, 1555
Наша адреса: 03057, Київ, пр. Перемоги, 50
Телефон редакції: +38 091 625 66 32
Електронна пошта редакції: ukrmoloda@ukr.net
Рекламне бюро: reklama-umoloda@ukr.net
Відділ реалізації: 454-84-41
sale_umoloda@ukr.net
«УМ» в інтернеті: http://www.umoloda.kyiv.ua

Відділи:
економіки — wagmer@ukr.net
культури, історії, суспільних проблем — vsamchenko@i.ua

Україна молода

Редактор Михайло Дорошенко
Засновник і видавець —
ПП «Україна молода»
Свідоцтво про реєстрацію:
КВ №3386 від 29.08.98
© Дорошенко М.І., 2013

При використанні наших публікацій посилання на «УМ» обов'язкове.
Рукописи не рецензуються і не повертаються.
Відповідальність за зміст реклами несе рекламодавець.
Комерційні публікації виходять під рубриками:
«Український виробник», «Позиція», «Банківська справа»,
«Фінансова експертиза», «Здоровенні булі», «Це — працює!»,
«Знайомтеся — новинка», «Партнерство», «Програми»,
«Проекти», «Альма-матер», «Продукт», «Протистояння»,
«Вітаємо», «Любов і шана».
Матеріали із позначкою © друкуються на правах реклами

Газета друкується у видавництвах: «Преса України» — у Києві Зам. 3009017 «Видавничий дім «Високий Замок» — у Львові Зам. блок № 86
Верстка та виготовлення фотоформ — комп'ютерний центр редакції «УМ», Газета виходить щосередини Тираж 58168